

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ОБЛІКУ
КАФЕДРА ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА СТРАХУВАННЯ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«СТРАХУВАННЯ»

(для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» всіх форм навчання)

Тернопіль
ТНЕУ
2020

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Страховання» (для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування») / Тернопіль. Тернопільський національний економічний університет; уклад.: О. В. Кнейслер, О. І. Вацлавський, І. М. Федорович. – Тернопіль: ТНЕУ, 2020. – 62 с.

Навчально-методична розробка містить організаційно-методичні вказівки щодо змісту самостійної роботи студентів з дисципліни “Страховання”, завдання для опрацювання практичних навиків та поглиблення теоретичних знань, питання для поточної та підсумкової перевірки знань, перелік рекомендованої навчально-методичної, наукової, періодичної літератури та законодавчо-нормативних актів. Методичні вказівки призначені для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» всіх форм навчання.

Укладачі:

О. В. Кнейслер, д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансового менеджменту та страхування;

О. І. Вацлавський, к.е.н, ст. викладач кафедри фінансового менеджменту та страхування;

І. М. Федорович, к.е.н, ст. викладач кафедри фінансового менеджменту та страхування.

Рецензент:

С. В. Питель, заступник директора навчально-наукового інституту інноваційних освітніх технологій, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування ТНЕУ;

А. Я. Крупка, начальник відділу доуніверситетської підготовки, профорієнтації та сприяння працевлаштуванню ТНТУ ім. І. Пулюя, кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економіки та фінансів.

Розглянуто, схвалено та рекомендовано до друку на засіданні кафедри фінансового менеджменту та страхування ТНЕУ (протокол №7 від 17 лютого 2020 р.)

Розглянуто, схвалено та рекомендовано до друку групою забезпечення спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» ТНЕУ (протокол №1 від 19 лютого 2020 р.)

Розглянуто, схвалено та рекомендовано до друку Вченою радою факультету фінансів та обліку ТНЕУ (протокол №4 від 25 лютого 2020 р.)

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Завдання на практичні заняття.....	5
Тема 1. Сутність, принципи і роль страхування.....	5
Тема 2. Класифікація страхування.....	8
Тема 3. Страхові ризики та їх оцінка.....	10
Тема 4. Страховий ринок.....	13
Тема 5. Страхова організація.....	16
Тема 6. Державне регулювання страхової діяльності.....	18
Тема 7. Особисте страхування.....	21
Тема 8. Майнове страхування.....	23
Тема 9. Страхування відповідальності.....	26
Тема 10. Перестраховання і співстраховання.....	29
Тема 11. Доходи, витрати і прибуток страховика.....	32
Тема 12. Фінансова надійність страхової компанії.....	34
Методичні рекомендації щодо розв'язання практичних задач.....	37
Завдання для самостійної роботи.....	44
Порядок оформлення та захисту комплексного практичного індивідуального завдання.....	46
Критерії оцінювання знань студентів.....	48
Словник ключових термінів і понять.....	49
Рекомендована література.....	59

ВСТУП

Методичні вказівки спрямовані на допомогу студентам активізувати та закріпити знання теоретичних положень, що здобуті при вивченні дисципліни, та сформуванню прикладні навички щодо визначення особливостей різних видів страхування.

Програма вивчення дисципліни «Страхування» складена відповідно до місця та значення дисципліни за структурно-логічною схемою, відповідно освітньо-професійній програмі Міністерства освіти і науки України для підготовки бакалаврів за спеціальністю «Фінанси, банківська справа та страхування» та нормативів планування самостійної роботи студентів.

Основною метою викладання дисципліни «Страхування» є формування у майбутніх фінансистів, економістів і менеджерів системи спеціальних знань з проблем розвитку та сучасного стану системи страхового захисту.

Завдання курсу полягає у вивченні механізму узгодження та правового захисту страхових інтересів суб'єктів страхового процесу.

У ході вивчення дисципліни студент повинен знати основні поняття та принципи страхування, елементи страхової системи, методологію побудови страхових тарифів, нормативні положення щодо державного регулювання страхової діяльності, порядок укладання та ведення страхових угод, умови здійснення страхових виплат та вміти виконувати розрахунки, оцінювати рівні імовірності настання страхових ризиків, оцінювати показники фінансово-господарської діяльності страхової фірми, скласти різні форми договору страхування, користуватися нормативними документами.

Поточний контроль знань студентів здійснюється на практичних заняттях і полягає в проведенні попереднього контролю знань, умінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання. Оцінки, отримані студентом за окремі практичні заняття, враховуються при виставленні підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному освітньому (кваліфікаційному) рівні або на окремих його завершених етапах. Підсумковий контроль включає модульну форму підсумкового контролю після закінчення логічно-завершеної частини лекційних та практичних занять і його результати враховуються при виставленні підсумкової оцінки. Семестровий контроль проводиться у формі семестрового екзамену в обсязі навчального матеріалу, визначеного методичними вказівками, і в терміни, встановлені навчальним планом. У методичних вказівках наведено список основних і додаткових підручників, які рекомендується використовувати.

ЗАВДАННЯ НА ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1

Тема: Сутність, принципи і роль страхування

План

- 1) Необхідність страхового захисту та його форми організації фондів страхового захисту.
- 2) Самострахування: сутність, межі доцільного застосування та джерела. Порівняльна характеристика страхування і самострахування
- 3) Сутність страхування, його функції та принципи.
- 4) Роль страхування в системі економічних відносин.

Методичні вказівки до вивчення теми

Вивчення даної теми доцільно розпочати з формування комплексного уявлення стосовно сутності страхових відносин та основних категорій страхування. Відносини, що складаються в суспільстві з приводу запобігання втратам та відшкодування збитків, завданих стихійним лихом і нещасними випадками, мають об'єктивний характер і в сукупності формують зміст економічної категорії страхового захисту. Ці відносини виражають перерозподіл грошових коштів, пов'язаний, з одного боку, з формуванням страхового фонду суспільства, а з іншого - з відшкодуванням втрат.

Економічна теорія виокремлює такі організаційні форми суспільних страхових фондів:

- централізовані натуральні та грошові фонди держави;
- децентралізовані фонди суб'єктів господарювання (самострахування);
- фонди, створювані за допомогою страхування.

З розвитком ринкової економіки роль страхування в системі страхового захисту зростає. Важливого значення набуває з'ясування витоків та еволюції страхування, визначення його сутності й функцій, основних принципів і ролі в умовах ринку.

Страхування є одним з найважливіших елементів системи ринкових економічних відносин. Ця система настільки складна, що потребує наявності специфічних перерозподільчих відносин, які давали б змогу суб'єктам господарювання забезпечувати безперебійність виробничого процесу шляхом надання їм страхового захисту у разі настання непередбачуваних подій. Розглядаючи економічну природу страхування, треба мати на увазі, що мова має йти про наявність страхового інтересу, зумовленого майновим інтересом певної особи. Остання зацікавлена в наданні їй страхового захисту при настанні страхової події.

Розкриваючи економічну сутність та зміст страхування, необхідно виходити з того, що страхування - це система специфічних відносин, яка включає сукупність форм і методів формування цільових грошових коштів, їх використання з метою відшкодування збитків у разі настання непередбачуваних

подій, а також на надання допомоги громадянам у разі настання певних подій в їх житті.

Наступним кроком у вивченні сутності страхування є визначення та характеристика функцій страхування. Страхування виконує такі функції: ризикову, превентивну та заощаджувальну.

Оскільки страхування є системою економічних відносин, необхідно розглянути принципи, на яких ґрунтується дія страхування:

- принцип страхового інтересу;
- принцип причинно-наслідкового зв'язку збитку та події, що призвела до нього принцип відшкодування збитків у межах реально заподіяних втрат;
- принцип франшизи;
- принцип максимальної сумлінності сторін;
- принцип суброгації;
- принцип перестрахування.

В умовах ринку актуальним стає страхування від комерційних, технічних, правових і політичних ризиків. Студенти мають усвідомити, що страхування є не тільки методом захисту суб'єктів підприємницької діяльності від непередбачуваних подій, а й засобом захисту від змін економічної кон'юнктури.

Страхування сприяє оптимізації ресурсів, спрямованих на організацію економічної безпеки. Воно дає змогу досягти раціональної структури коштів, що спрямовуються на запобігання наслідкам стихії, чи інших чинників, які перешкоджають діяльності тієї чи іншої особи.

Страхування забезпечує раціональне формування та використання коштів, призначених для здійснення соціальних програм. Світовий досвід довів доцільність нагромадження і використання коштів на соціальні програми страховим методом. Сформовані за цим методом ресурси використовуються як доповнення до державних ресурсів, спрямованих на фінансування освіти, охорони здоров'я, пенсійне забезпечення та деякі інші соціальні заходи.

Отже, страхування необхідне для забезпечення безперервного економічного розвитку суспільства, а також для допомоги окремим особам захистити себе від наслідків непередбачуваних подій.

Питання для самоконтролю

1. Страхування – це самостійна економічна категорія чи елемент фінансових або кредитних відносин?
2. В чому полягають подібності та відмінності страхування і самострахування?
3. Доведіть, чому не можна ототожнювати поняття страхового фонду суспільства та страхового фонду страхової компанії.
4. В чому полягає основна перевага страхування перед самострахуванням?
5. Яка, на вашу думку, найбільш важлива функція страхування? Як вона співвідноситься з іншими функціями?
6. Які основні напрями впливу страхування на економіку держави?

Тести

1. В яких з наведених нижче варіантах відповідей найповніше розкривається зміст категорії страхового захисту?

- а) здійснення запобіжних заходів щодо зменшення страхового ризику;
- б) фінансова допомога юридичним і фізичним особам при настанні страхової події;
- в) грошова компенсація, яку може отримати юридична або фізична особа при настанні страхової події;
- г) нагромадження та розподіл грошових ресурсів для здійснення заходів щодо зменшення негативного впливу ризиків і відшкодування збитків.

2. До сукупного страхового фонду суспільства належать:

- а) амортизаційні фонди;
- б) децентралізовані резервні фонди підприємств;
- в) централізовані резервні фонди держави;
- г) фонди, створені методом страхування.

3. Категорію «страхового захисту» характеризують такі ознаки:

- а) випадковий характер настання страхової події;
- б) імовірний характер настання страхової події;
- в) можливість визначення страхової події за часом і в просторі;
- г) настання страхової події, пов'язане із свідомою діяльністю людини;
- г) вираження збитку в грошовій і натуральній формах;
- д) необхідність запобігання і відшкодування збитків.

4. Зміст страхування розкривається в таких його функціях:

- а) заощаджувальній
- б) страхового інтересу;
- в) суборгації;
- г) превентивній;
- г) ризиковій.

5. Страхування ґрунтується на таких принципах:

- а) страховий ризик;
- б) страховий інтерес;
- в) повна сплата страхових премій;
- г) максимальна сумлінність сторін страхового договору.
- г) суброгація;
- д) відшкодування в межах реально завданих збитків.

Теми рефератів

1. Страхування як особливий вид підприємницької діяльності і перспективи його функціонування в Україні та світі.

2. Ретроспектива розвитку страхування.

3. Роль страхування в сучасних умовах.

4. Інтерпретація сутності страхування у вітчизняній та зарубіжній літературі.

5. Самострахування: його переваги та недоліки.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2

Тема: Класифікація страхування

План

- 1) Необхідність та основні ознаки класифікації страхування.
- 2) Класифікація страхування за історичною та економічною ознаками.
- 3) Класифікація за об'єктами (галузями) і видами страхування.
- 4) Накопичувальне та ризикове страхування.
- 5) Класифікація страхування за формою проведення.

Методичні вказівки до вивчення теми

Вивчаючи дану тему слід виділити найсуттєвіші класифікаційні ознаки, за допомогою яких здійснюється класифікація страхування і які є найважливішими як в теоретичному, так і в практичному значенні. Розрізняють класифікацію страхування:

- за економічними ознаками (за сферою діяльності, або спеціалізацією страховика; за об'єктами страхування; за родом небезпек; за статусом страхувальника; за статусом страховика);
- за історичною ознакою;
- за юридичними ознаками.

Класифікація за історичною ознакою пов'язана із виділенням окремих етапів розвитку страхування з точки зору часу виникнення тих чи інших видів страхування. Така класифікація має скоріш теоретичне, аніж практичне значення, однак варто наголосити, що теоретичні знання історії страхової справи, її витоків, генезису допомагають практикам розумітися на процесах, що мають місце на страховому ринку, прогнозувати тенденції його розвитку, будувати відносини між собою з урахуванням досвіду, накопиченого за багатолітню історію зарубіжного і вітчизняного страхування.

Класифікація за економічними ознаками передбачає декілька варіантів. Підхід до вибору варіантів залежить від цілей проведення класифікації. Так, класифікація за спеціалізацією страховика приводить до виділення двох сфер діяльності: страхування життя («Life assurance») та загальних видів страхування («Non-life», або «General insurance»). Це є необхідним, оскільки весь спектр страхових послуг, що їх надають страхові компанії в усьому світі, поділяється саме на такі сфери. Компанії, які проводять страхування життя, як правило, не мають права займатися загальними видами страхування і навпаки.

Класифікація за об'єктами страхування передбачає виділення трьох галузей:

1. особистого страхування (об'єкти - життя, здоров'я і працездатність страхувальників або застрахованих);
2. майнового страхування (об'єкти - майно в різних його видах: рухомі та нерухомі матеріальні цінності, грошові кошти, доходи);

3. страхування відповідальності (об'єкт - відповідальність за шкоду, завдану страхувальником життю, здоров'ю, майну третьої особи).

Дані галузі, в свою чергу, поділяються на підгалузі та види. Таку класифікацію покладено в основу розробки всіх видів страхових послуг, що їх пропонують вітчизняні страховики. Об'єкт страхування є вирішальним чинником, від якого залежить характер договору страхування та його основні умови: страхова сума, перелік страхових випадків (обсяг страхової відповідальності), страхова премія, франшиза, термін дії договору, виключення, обмеження та ін.

Слід навчитися точно визначати об'єкт страхування й ті відмінності між трьома галузями страхування, які впливають із специфіки об'єктів, що страхуються.

Класифікація за юридичними ознаками передбачає можливість застосування такої класифікаційної ознаки, як форма проведення страхування. За цією ознакою страхування поділяється на обов'язкове й добровільне. Обов'язкове страхування охоплює види страхування, визначені Законом України «Про страхування». Всі інші види страхування проводяться в добровільній формі.

Основним при вивченні теми «Класифікація страхування» є засвоєння підходів до класифікації при використанні найважливіших класифікаційних ознак; оволодіння понятійним апаратом щодо виділення окремих ланок класифікації залежно від обраної класифікаційної ознаки (галузь, підгалузь, вид, клас, форма, сфера тощо).

Питання для самоконтролю

1. Обов'язкова форма страхування: переваги і вади.
2. У чому полягає зміст спеціалізації страховиків на страхування життя та ризикове страхування? Необхідність та переваги такої спеціалізації.
3. Зробіть порівняльний аналіз галузей страхування: особистого, майнового, страхування відповідальності.
4. Які види і підвиди страхування є в Україні?
5. Обов'язкове страхування в Україні: призначення, види, перспективи подальшого розвитку.

Тести

1. Які з наведених нижче видів страхування є обов'язковими:
 - а) страхування пасажирів на приміських маршрутах;
 - б) страхування авіапасажирів;
 - в) страхування заставного майна;
 - г) страхування небезпечних вантажів;
 - д) страхування кредитів.
2. Які з наведених нижче видів страхування не належать до майнового страхування:
 - а) страхування наземного транспорту;
 - б) страхування депозитів;
 - в) страхування кредитів;
 - г) страхування відповідальності власників автотранспортних засобів.

3. Страховики в Україні отримують ліцензію на проведення:

- а) страхової діяльності;
- б) перестрахових операцій;
- в) конкретних видів страхування;
- г) діяльності, пов'язаної з оцінкою страхових ризиків;
- г) діяльності, пов'язаної з оцінкою збитків і розміру відшкодування;
- д) діяльності, пов'язаної з формуванням страхових резервних фондів.

4. Класифікація страхування за економічними ознаками — це класифікація за:

- а) об'єктами страхування;
- б) формами проведення страхування;
- в) статусом страхувальника;
- г) часом виникнення окремих видів страхування.

5. Існують такі галузі страхування:

- а) обов'язкове страхування;
- б) майнове страхування;
- в) добровільне страхування;
- г) страхування життя;
- г) особисте страхування;
- д) страхування відповідальності.

Теми рефератів

1. Практичні аспекти класифікації страхування для діяльності страхових компаній.
2. Перспективи розвитку обов'язкового страхування в Україні..
3. Класифікації страхування в країнах-членах ЄС.
4. Переваги та недоліки обов'язкового страхування.
5. Аналіз підгалузей особистого страхування з точки зору строку дії договорів, сплати страхових внесків, виплати страхових сум.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3

Тема: Страхові ризики та їх оцінка

План

- 1) Сутність ризику як теоретичної категорії. Класифікація ризиків.
- 2) Сутність і завдання актуарних розрахунків у страхуванні.
- 3) Страховий тариф як ціна страхового ризику.
- 4) Методичні основи розрахунку страхових тарифів у сфері загального страхування.
- 5) Сутність та різновиди страхових премій.
- 6) Політика управління страховими ризиками.
- 7) Мета і завдання управління страховими ризиками.

Методичні вказівки до вивчення теми

Вивчення теми «Страхові ризики та їх оцінка» варто розпочати з визначення поняття «ризик». Слід зазначити, що є декілька визначень цього поняття. Однак усі вони мають спільні риси і цьому обов'язково треба приділити увагу.

З поняттям «ризик» пов'язане поняття «рівень ризику». Говорячи про «рівень ризику», треба врахувати частоту і розміри збитків, визначити залежність між ними.

Між поняттям «ризик» і поняттям «збиток» існує тісний зв'язок. Ризик показує можливе негативне відхилення від нормального перебігу подій, а збиток - фактичний розмір цього негативного відхилення. Варто акцентувати увагу на тому, що саме неідентифікований ризик призводить до найбільших збитків, що викликає нагальну потребу збирання та аналізу даних про ймовірність і тенденції ризику з метою створення умов для його наукового передбачення. Існування ризику і можливість збитку зумовлюють потребу в захисті від нього. Цей захист може здійснюватися різними шляхами, одним з яких є страхування.

Для кращого розуміння сутності ризиків треба дослідити їх класифікацію на основі істотних класифікаційних ознак. За джерелами небезпеки ризики можна поділити на пов'язані із стихійними силами природи і пов'язані із цілеспрямованим впливом людини в процесі виробництва матеріальних благ. За обсягом відповідальності можна виділити індивідуальні та універсальні ризики. Виділяється й особлива група ризиків, до яких належать аномальні та катастрофічні ризики.

За загальною класифікацією ризики поділяються на екологічні, транспортні, політичні, спеціальні, технічні. Розглядаючи ці групи ризиків, необхідно зосередитися на їх особливостях.

Управління ризиком у страхуванні здійснюється в два етапи. Перший - підготовчий - передбачає порівняння характеристик та ймовірності ризику на основі його аналізу та оцінки. Результатом цього є вирішення питання про те, якою мірою ризик прийнятний для страхування: повністю, частково чи зовсім неприйнятний. Другий етап - вибір конкретних засобів, які можуть вплинути на ризик, зменшивши його або усунувши зовсім. При цьому треба враховувати, що при аналізі ризику аналізуються всі ризикові обставини, які його характеризують. Для більш успішної оцінки ризику виділяються критерії оцінки (групи ризику, кожна з яких включає приблизно однакові за ознаками об'єкти).

Страховий ризик - це максимальна ймовірність настання збитку. Вона спирається на статистичні дані і може бути розрахована з достатньо високою точністю. Нестрахові ризики не включаються в договір страхування.

Питання для самоконтролю

1. Окресліть критерії віднесення ризику до групи страхових.
2. За якими критеріями можна оцінити ефективність управління ризиком у страхуванні?
3. Як називаються фахівці з оцінки ризиків і визначення цін на страхові продукти?

4. Сутність ризик-менеджменту страхової компанії?
5. Основні методи оцінювання ризику. З якою метою необхідно оцінювати страхові ризики?

Тести

1. Основними характеристиками ризику є:
 - а) кількість страхових випадків;
 - б) частота настання страхової події та складність наслідків;
 - в) страхове відшкодування;
 - г) страховий тариф та страхова сума.
2. За походженням ризику поділяються на:
 - а) природні та антропогенні;
 - б) майнові та особові;
 - в) чисті та спекулятивні;
 - г) середні та малі.
3. Управління ризиком передбачає:
 - а) виявлення альтернативного ризику;
 - б) створення спеціальних планів;
 - в) зміну характеру діяльності;
 - г) вірно а), б).
4. Процес управління ризиком передбачає:
 - а) вибір методів управління ризиком;
 - б) відмову від ризику;
 - в) ідентифікацію ризику.
5. Для страховика, який здійснює операції із страхування життя, ризик полягає:
 - а) у передчасній смерті застрахованого до закінчення строку дії договору страхування;
 - б) у намірі страхувальника збільшити розмір страхової суми протягом строку дії договору страхування;
 - в) вірно а) і б).

Теми рефератів

1. Застосування ризик-менеджменту у вітчизняній і світовій страховій практиці.
2. Основні завдання андерайтингу. Вимоги до управління андерайтингом.
3. Методи кількісного і якісного аналізу внутрішніх та зовнішніх факторів, що формують причини, і величину ризиків.
4. Попереджувальна (превентивна діяльність страховика). Система превентивних заходів для зменшення страхового ризику.
5. Специфіка ризиків в особистому страхуванні (майновому, страхуванні відповідальності) та способи зниження впливу ризиків.

Практичні задачі

- Задача 1. Нетто-премія дорівнює 467 грн., навантаження до нетто-премії 26%. Обчисліть брутто-премію.

Задача 2. Страхова сума за договором страхування майна становить 40 000 грн. Визначте розмір страхової премії, якщо страховий тариф становить 0,98% за умови, що договір укладається на 2 роки. Термін дії договору 7 місяців, що передбачає збільшення страхового тарифу на 30%.

Задача 3. Майно вартістю 400 000 грн. застраховано на 250 000 грн. Визначте величину страхового тарифу, якщо нетто-премія становить 300 грн., а навантаження до нетто-премії 22%.

Задача 4. Страховик укладає договори по страхуванню домашнього майна. Ймовірність настання страхового випадку – 0,03. Середня страхова сума – 100 тис. грн. Середнє страхове відшкодування – 48 тис. грн. Кількість укладених договорів страхування – 1250. Питома вага навантаження в структурі страхового тарифу – 20%. Визначити страховий тариф при гарантії безпеки 0,91.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4

Тема: Страховий ринок

План

- 1) Страховий ринок: суть та основні види.
- 2) Суб'єкти страхового ринку.
- 3) Роль посередників у здійсненні страхової діяльності.
- 4) Інфраструктура, внутрішня система страхового ринку та його зовнішнє середовище.
- 5) Основні етапи розвитку страхового ринку та тенденції його розвитку.

Методичні вказівки до вивчення теми

Дослідуючи дану тему, необхідно усвідомити, що страховий ринок - це складна динамічна система, до якої входять постійно взаємодіючі й взаємозалежні складові. До таких складових відносять: страхові продукти (послуги), систему тарифів (цін на страхові послуги); інфраструктуру суб'єктів ринку. Первинною складовою страхового ринку є страхова компанія (продавець страхових продуктів). Саме в ній формуються економічні відносини з приводу укладення та обслуговування договорів страхування, створюється та розподіляється страховий фонд.

Особливу увагу необхідно звернути на визначення умов виникнення та існування страхового ринку. Не менш важливим є питання класифікації страхового ринку. Виділяють інституціональну, територіальну та галузеву його структуру.

Особливу увагу слід приділити характеристиці суб'єктів страхового ринку. Суб'єктами страхового ринку є страхувальники, страховики, перестраховики, страхові посередники, об'єднання страховиків тощо. Головні серед них - страховики та страхувальники.

При самотійному опрацюванні даного питання особливу увагу необхідно приділити характеристиці окремих видів об'єднань страховиків. Найбільше

громадське об'єднання вітчизняних страховиків - Ліга страхових організацій України. Вона є юридичною особою, діє на принципах добровільності й самоуправління. Це - незалежна некомерційна організація.

Із впровадженням в Україні обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів, з приєднанням до Європейської системи «Зелена картка» пов'язане створення у 1994 р. Моторного (транспортного) страхового бюро України, яке здійснює координацію дій учасників такого страхування.

Розпочали діяльність Авіаційне і Морське страхове бюро. Вони виконують функції координації зусиль компаній, які здійснюють відповідні види страхування, спрямовані на організацію перестрахування ризиків, опрацювання методичного забезпечення страховиків.

Однією з форм добровільних страхових об'єднань є страхові пули. Важливо з'ясувати мету створення, сутність страхових пулів, їх основні типи.

На страховому ринку, крім страховиків та страхувальників, діють і страхові посередники. Посередницькі функції можуть виконувати робітники страхових компаній, агенти, брокери, банки, туристичні агентства, агентства нерухомості тощо.

Розглядаючи діяльність страхових посередників, важливо дослідити, яким чином регулюються взаємовідносини між страховиком і страховим агентом, страховиком і брокером, визначити функції, які виконують страхові агенти та брокери, приділити увагу особливостям оплати послуг страхових посередників.

Питання для самоконтролю

1. Відокремте переваги та недоліки відкриття страхового ринку України для іноземних страховиків.
2. Основні методи дослідження ринку страхових послуг і формування попиту на страхові продукти?
3. Яким чином регулюється діяльність страхових агентів і брокерів в Україні?
4. Основні організаційні форми вияву тенденції щодо концентрації капіталу у страховій справі.
5. Особливості діяльності аварійного комісара та сюрвейєра. За чийм дорученням діє сюрвейєр?

Тести

1. Об'єднання (асоціації) страховиків створюються з метою:
 - а) захисту інтересів страховиків – своїх членів, надання їм консультативної і методологічної допомоги, експертизи нормативних актів;
 - б) надання страхових послуг, укладання договорів страхування;
 - в) здійснення перестраховальних операцій;
 - г) організація реклами страхових продуктів і їх реалізація.
2. Об'єднання страховиків, які здійснюють спільне страхування певних ризиків – це...
 - а) Моторне транспортне страхове бюро України;
 - б) товариство взаємного страхування;

- в) Ліга страхових організацій України;
 - г). страховий пул.
3. Діяльність страхових брокерів може бути визначена:
- а) як професійна діяльність осіб, зареєстрованих як суб'єкти підприємництва, пов'язана із посередництвом у сфері страхування;
 - б) як діяльність, яка обслуговує «життєвий цикл» страхового полісу на різних його стадіях;
 - в) як професійна діяльність осіб, уповноважених діяти від імені та за дорученням однієї чи більше страхових компаній, з укладання договорів;
 - г) як фінансова діяльність у сфері страхування.
4. Кількість учасників (засновників) страховика має бути:
- а) не менше двох;
 - б) не менше трьох;
 - в) не лімітується;
 - г) не менше п'яти.
5. Що з названого далі належить до елементів страхового ринку:
- а) банки і кредитні спілки;
 - б) фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування;
 - в) страховики і страхувальники;
 - г) промислові і торгові підприємства;
 - д) страхові посередники.

Теми рефератів

1. Страхові ринки зарубіжних країн світу.
2. Об'єднання страховиків України.
3. Страхові пули України.
4. Відкриття страхового ринку України для іноземних страховиків: переваги та недоліки.
5. Економічна необхідність і значення об'єднань страховиків.

Практичні задачі

Задача 1. Підприємство виготовляє 3000 холодильників на рік, протягом року 45 із них виходить з ладу. Страхова компанія уклала 500 договорів з гарантійного обслуговування холодильників, середня страхова сума на один договір – 6000грн., середнє страхове відшкодування на один договір – 3000 грн. Розрахуйте: нетто-ставку зі 110 грн страхової суми; брутто-ставку зі 100 грн. страхової суми, якщо витрати страховика на ведення справи становлять 13%, а прибуток – 30% брутто-ставки; розмір страхових платежів за договором страхування.

Задача 3. Страховою компанією укладено договір страхування сільськогосподарських тварин терміном на 1 рік на страхову суму 250 тис. грн. Страховий платіж сплачений одноразово у сумі 3,5 тис. грн. Через 5 місяців відбувається страховий випадок, у результаті якого виплачене страхове відшкодування у розмірі 148 тис. грн. Норматив витрат на утримання страхової компанії — 20%. Визначити величину страхового платежу, який страхова компанія повинна повернути страхувальнику, якщо він через 9 місяців після

вступу в дію договору страхування виявив намір достроково припинити його дію.

Задача 4. Договір страхування транспортного засобу укладено 14 лютого поточного року, а перший страховий внесок сплачено 13 березня. Строк дії договору страхування 12 місяців. 10 серпня поточного року договір страхування був достроково припинений за вимогою страхувальника. Страховий платіж сплачений одноразово в сумі 1,5 тис. грн. Величина нормативних витрат на утримання страхової компанії – 18%. Визначити розмір страхового платежу, що повертається страхувальнику, якщо: вимога страхувальника обумовлена порушенням страховиком умов договору страхування; вимога страхувальника обумовлена його особистим бажанням.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5

Тема: Страхова організація

План

- 1) Організаційні форми страховиків.
- 2) Порядок створення, реорганізації страховиків та ліквідації страхових компаній.
- 3) Організаційні структури страхових компаній та принципи побудови їх управління.
- 4) Об'єднання страховиків, їх призначення та функції.

Методичні вказівки до вивчення теми

Страхові компанії складають основу інституційної та територіальної структури страхового ринку. Вивчаючи дану тему необхідно дослідити, якими факторами зумовлена необхідність функціонування на ринку страховиків, яка мета їх діяльності, проаналізувати сутність існуючих підходів до класифікації страхових компаній:

- за розміром статутного фонду (та надходжень страхових премій);
- за територією обслуговування;
- за характером власності (в т. ч. зосередити увагу на унікальній формі об'єднання приватних страховиків - корпорації «Ллойд» (Велика Британія));
- за спеціалізацією.

Вивчаючи питання функціонування страхової компанії, необхідно чітко усвідомити, якими видами діяльності може займатися страховик, в чому їхня сутність. При цьому слід звернути увагу на особливі умови проведення страхової діяльності, які полягають у спеціалізації страхових компаній, тобто у їх поділі на такі, що страхують життя; такі, що здійснюють інші види страхування; такі, що надають перестрахові послуги.

Успіх діяльності страхової компанії значною мірою забезпечується наявністю у неї необхідних ресурсів. Треба з'ясувати сутність фінансових,

матеріальних, трудових, інформаційних ресурсів та визначення їх кількісних та якісних параметрів.

Важливим питанням теми є структура страхової компанії. Студент має знати, як тлумачиться термін «організаційна структура» страхової компанії, які форми має така структура.

В розрізі цієї теми треба зупинитися на таких питаннях, як порядок укладання та ведення договору страхування, системи страхової відповідальності, структура страхового тарифу. Вивчаючи питання про договір страхування, необхідно звернути увагу на те, що договір страхування виконує дві функції.

По-перше, договір як угода сторін є юридичним фактом, на підставі якого виникають договірні зобов'язання та правові відносини.

По-друге, договір є засобом регулювання відносин і формування умов, на яких будується правовий зв'язок його учасників.

Важливо опрацювати зміст страхового договору, оскільки від нього залежать особливості виникнення прав і обов'язків сторін, можливості належного виконання зобов'язань і виділення істотних умов страхування, без яких страховий договір не можливий.

Питання для самоконтролю

1. В чому полягає зміст повного та часткового методів страхування?
2. Чи є тотожними страховий договір, страховий поліс, страховий сертифікат?
3. В яких випадках припиняє дію договір страхування?
4. Чи можуть іноземні інвестори брати участь у створенні українських страховиків?
5. Сформулюйте вимоги страховика щодо складу, обсягу та якості матеріальних ресурсів, необхідних для здійснення страхової діяльності.

Тести

1. Якими з наведених нижче видів діяльності може займатися страхова компанія?
 - а) визначати розмір збитку постраждалого у зв'язку із втратою майна внаслідок страхового випадку;
 - б) проводити ремонтні роботи застрахованих транспортних засобів, що постраждали внаслідок страхового випадку;
 - в) надавати кредити страхувальникам.
2. Частка іноземних учасників у статутному фонді страхової компанії може бути:
 - а) не більше 50%;
 - б) понад 50%;
 - в) встановлена в будь-якому розмірі;
 - г) необмежена.
3. Англійська корпорація страховиків Ллойд є формою об'єднання:
 - а) державних страховиків;
 - б) товариств взаємного страхування;
 - в) приватних страховиків.

4. Представництво страхової компанії має право:
- а) займатися рекламною діяльністю;
 - б) виплачувати страхові суми та страхове відшкодування;
 - в) виконувати репрезентативні функції;
 - г) брати участь у співстрахуванні.
5. Хто із зазначених нижче осіб належить до функціональних керівників страхової компанії?
- а) директор філії компанії;
 - б) директор департаменту (управління) страхування майна та відповідальності;
 - в) начальник відділу страхування транспорту та відповідальності.

Теми рефератів

1. Вплив ринкових умов на діяльність страховиків в Україні.
2. Аналіз функціонування найбільших страхових компаній України. Аспекти страхової діяльності найбільших страховиків України.
3. Ринкова доцільність існування товариств взаємного страхування.
4. Різниця між філіальною і агентською мережею страховика.
5. Об'єднання страховиків: мета їх створення та функції.

Ситуаційні задачі

Задача. Новостворена страхова компанія «Ватра» має намір отримати ліцензію на здійснення страхування повітряного транспорту. Для отримання ліцензії заявник подає до Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг документи, перелік яких передбачено Законами України „Про страхування” і „Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг”.

Уповноважений орган приймає позитивне рішення про видачу ліцензії та оформлює її протягом 5 робочих днів з дня надходження документа, що підтверджує внесення плати за видачу ліцензії.

Через півроку після отримання ліцензії на страхування повітряного транспорту страхова компанія створила новий відокремлений підрозділ, що провадитиме страхову діяльність згідно з отриманою ліцензією. Через рік страхова компанія змінила своє місцезнаходження та найменування (зміна найменування не пов'язана з реорганізацією страховика).

Дайте відповіді на такі запитання:

- 1) який розмір та яка періодичність плати за видачу ліцензії страховій компанії „Ватра”?
- 2) чи надає отримана ліцензія право на проведення перестрахування за видом страхування, що розглядається?
- 3) які дії повинна здійснити страхова компанія „Ватра” для того, щоб новостворений відокремлений підрозділ страховика надавав послуги зі страхування повітряного транспорту?
- 4) назвіть підстави та порядок переоформлення і анулювання ліцензії.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 6

Тема: Державне регулювання страхової діяльності

План

- 1) Необхідність і призначення державного регулювання страхової діяльності.
- 2) Страхове законодавство як інструмент регулювання страхової діяльності.
- 3) Органи нагляду за страховою діяльністю та їх функції.
- 4) Вплив норм міжнародного права на формування законодавчої та нормативної бази регулювання страхової діяльності в Україні.
- 5) Напрямки удосконалення державної політики у галузі страхування.

Методичні вказівки до вивчення теми

Страхування як частина фінансово-кредитної сфери є об'єктом державного регулювання з метою забезпечення його стабільного функціонування.

З огляду на зазначене, важливо визначити мету, необхідність, зміст і значення державного регулювання страхової діяльності. При вивченні цієї теми доцільно визначити напрями концепції формування страхового ринку, складові елементи механізму прямого та опосередкованого впливу держави на економічні та правові взаємовідносини між страховиками, страхувальниками, посередниками, фінансовими інституціями, державними органами.

Слід приділити особливу увагу головному законодавчому акту з питань страхування - Закону України «Про страхування», його структурі та основним положенням. Регулюючий вплив держави на страховий ринок здійснюється також через визначення порядку організації та механізму проведення обов'язкових видів страхування.

Виходячи з мети держави щодо захисту фінансових інтересів страхувальників, головною функцією Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг визначено ліцензування страхової діяльності. Слід звернути увагу на порядок, механізм і терміни проходження документів, поданих на ліцензування; на чинники, які впливають на прийняття рішення про видачу ліцензії або відмову в її видачі.

Опрацьовуючи дану тему необхідно також розглянути порядок реорганізації і ліквідації страхової компанії.

Питання для самоконтролю

1. Які виділяють типи регулювання страхової діяльності? Який з них застосовується в Україні?
3. Які форми реорганізації страхових компаній ви знаєте?
4. Які тенденції розвитку державної політики в страхуванні?
5. Якими є напрями вдосконалення державної політики в галузі страхування?

Тести

1. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг створена як:

- а) інтегрований державний регулятор діяльності небанківського фінансового сектору;
- б) інтегрований державний регулятор діяльності банківського фінансового сектору;
- в) інтегрований державний регулятор діяльності фінансового сектору.

2. Функціями Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг є:

- а) видача ліцензії на проведення страхової діяльності;
- б) ведення єдиного Державного реєстру страховиків;
- в) участь у зборах засновників страховика;
- г) встановлення правил формування, розміщення та обліку страхових резервів;
- г) правильні відповіді а), б), в);
- д) контроль за витратами страховика;
- е) правильні відповіді а), б), г).

3. Державна політика щодо впровадження обов'язкового страхування здійснюється виходячи з:

- а) введення нових видів обов'язкового страхування тільки в разі реальної потреби в цьому;
- б) збільшення кількості видів обов'язкового страхування порівняно із добровільним страхуванням;
- в) правильні відповіді а), б);
- г) перегляду діючих видів обов'язкового страхування щодо можливого їх зменшення;
- г) правильні відповіді а), г).

4. Чи відповідає держава за зобов'язаннями страховика:

- а) так;
- б) ні;
- в) так, лише зі страхування життя;
- г) так, лише з обов'язкових видів страхування.

5. Нормативними актами, які видає Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, встановлюються:

- а) обмеження та відкликання ліцензії страховиків; порядок реєстрації страховиків, ліцензування, вилучення з реєстру, ліквідації та реорганізації страховиків;
- б) збільшення статутного фонду, норматив запасу платоспроможності;
- в) інструкції та методики щодо здійснення окремих видів діяльності;
- г) вимоги до звітності та обліку;
- г) порядок здійснення навчання, підготовки та перепідготовки кадрів страховиків;
- д) правильні відповіді а), в), г);
- е) правильні відповіді а), б), г), г).

Теми рефератів

1. Напрями вдосконалення державної політики в галузі страхування.
2. Інтеграція України в міжнародну політику в галузі страхування.

3. Державний контроль за регулюванням інвестиційної діяльності страховиків.

4. Сучасні проблеми управління в страхових компаніях і напрямки їх вирішення.

5. Бізнес-процеси страхової компанії.

Практичні задачі

Задача 1. Договір страхування було укладено 10.01.2020 р. до 20.07.2020 р. На 30.01.2020 р. було визначено, що резерв незаробленої премії за даним договором страхування згідно з методом «1/365» склав 50 тис. грн. Якою була базова страхова премія по даному договору?

Задача 2. Нетто-премія дорівнює 543 грн., навантаження до нетто-премії 25%. Обчисліть брутто-премію.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 7

Тема: Особисте страхування

План

- 1) Економічний зміст, підгалузі та види особистого страхування.
- 2) Обов'язкові види страхування від нещасних випадків.
- 3) Порядок здійснення добровільного страхування від нещасних випадків.
- 4) Умови здійснення обов'язкового медичного страхування.
- 5) Організація добровільного медичного страхування.
- 6) Страхування життя: основні та додаткові ризики; особливості економічного механізму; загальні та спеціальні функції; критерії класифікації.

Методичні вказівки до вивчення теми

Вивчення теми слід почати з визначення питання про необхідність особистого страхування, його мету і класифікацію. Результатом розгляду класифікації особистого страхування має стати чітка орієнтація у визначенні підгалузей і видів страхування. При цьому важливо враховувати, що страхування життя на відміну від інших підгалузей особистого страхування проводиться виключно в добровільній формі. Слід пам'ятати й те, що страхування життя на відміну від інших підгалузей особистого страхування характеризується поступовим накопиченням страхової суми протягом строку дії договору страхування.

Слід звернути увагу й на обсяг відповідальності, який бере на себе страховик, укладаючи договір страхування із страхувальником. Так, при укладенні договору страхування життя основними страховими випадками є дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору або її смерть протягом цього часу.

Страхування життя є найважливішою підгалуззю особистого страхування. Вивчаючи це питання необхідно знати види договорів (договори страхування життя на випадок смерті, на дожиття та змішане страхування) і зобов'язання страховика згідно з тим чи іншим договором.

Особисте страхування включає в себе й таку важливу підгалузь страхування, як страхування від нещасних випадків. Розгляд цієї підгалузі слід почати з характеристики існуючих форм страхового захисту. Види страхування, що проводяться в обов'язковій формі, визначено Законом України «Про страхування». Третьою підгалуззю особистого страхування є медичне страхування. Варто наголосити, що медичне страхування, як і страхування від нещасних випадків, може проводитися в обов'язковій і добровільній формі. Кожна з цих форм має певні особливості щодо суб'єктів страхування і умов страхового захисту.

У результаті розгляду питання про здійснення медичного страхування необхідно мати чітке уявлення про механізм відносин між суб'єктами страхування, а також здійснення страховиком своїх обов'язків перед страхувальниками.

Питання для самоконтролю

1. Чим медичне страхування відрізняється від страхування від нещасних випадків?
2. Назвіть базові ризики страхування життя, медичного страхування і страхування від нещасних випадків.
3. Дайте характеристику економічного механізму страхування життя. Чим він відрізняється від механізму ризикового страхування?
4. Назвіть страхові компанії України зі страхування життя.
5. Наведіть причини, через які в Україні гальмується розвиток медичного страхування.

Тести

1. Страхувальниками за договорами страхування життя можуть бути:
 - а) тільки фізичні особи;
 - б) тільки юридичні особи;
 - в) і фізичні, і юридичні особи.
2. При проведенні страхування життя має значення:
 - а) сімейний стан страхувальника;
 - б) вік застрахованого;
 - в) місце роботи страхувальника.
3. До видів страхування від нещасних випадків належать:
 - а) страхування туристів;
 - б) страхування життя дітей;
 - в) страхування працівників митних органів.
4. Страхувальниками при обов'язковому медичному страхуванні є:
 - а) фізичні особи;
 - б) юридичні особи;
 - в) фізичні та юридичні особи.
5. Страхувальниками при добровільному медичному страхуванні є:
 - а) тільки фізичні особи;
 - б) тільки юридичні особи;
 - в) фізичні та юридичні особи.

Теми рефератів

1. Перспективи впровадження в Україні системи обов'язкового медичного страхування.
2. Стан і перспективи розвитку страхування від нещасних випадків (добровільного медичного страхування) в Україні.
3. Обов'язкове медичне страхування в Україні: «переваги» і «недоліки».
4. Порядок і умови страхування до настання певних подій.
5. Програми добровільного медичного страхування.

Практичні задачі

Задача 1. Визначте вартість страхового поліса зі страхування медичних витрат для групи студентів, які виїжджають в європейську країну, якщо:

- 1) чисельність групи – 18 чол.;
- 2) страхова сума – 30 тис. євро на кожного;
- 3) термін перебування за кордоном – 18 діб;
- 4) страховий тариф: на 7 діб – 0,95 грн., на 15 діб – 0,9 грн., на 30 діб – 0,85 грн. з однієї особи;
- 5) скидка за чисельність групи: до 10 чол. – 5%, до 20 чол. – 10%, до 30 чол. – 15%.

Задача 2. Військовослужбовець І. В. Іванов на станції Тернопіль купив залізничний квиток до станції Київ вартістю 380 грн. і під час поїздки був травмований внаслідок аварії поїзда. Лікування травми тривало 90 днів, після чого йому була встановлена III група інвалідності. Визначити величину страхового платежу і розмір страхової виплати, котру він повинен отримати за наслідки травми. Назвіть вид страхування за котрим він може отримати страхову суму і документи, котрі він повинен представити в страхову компанію для отримання виплати.

Задача 3. Визначте страховий платіж та страхову виплати за договором ДМС, якщо:

1. Страхова сума – 4000грн.
2. Питома вага навантаження в тарифі – 22%.
3. Страховий нетто-тариф – 10% від страхової суми.
4. Скидка з платежу постійним клієнтам – 5%.
5. Безумовна франшиза 6%.
6. Вартість лікування зубів протягом року – 900 грн., вартість медикаментів – 250 грн.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 8

Тема: Майнове страхування

План

- 1) Значення та види майнового страхування.
- 2) Страхування домашнього майна громадян.
- 3) Страхування транспортних засобів: автомобільного, морського, авіаційного та вантажів.
- 4) Страхування технічних ризиків.
- 5) Страхування майна сільськогосподарських підприємств.

Методичні вказівки до вивчення теми

Вивчення теми «Майнове страхування» слід почати з визначення питання про необхідність майнового страхування, його мету і значення.

Майнове страхування є однією із галузей страхування, його економічне призначення полягає у компенсації шкоди, заподіяної страхувальнику внаслідок страхового випадку із застрахованим майном. Слід звернути увагу на те, що Закон України «Про страхування» визначає в якості об'єкта страхування майна «майнові інтереси, що пов'язані з володінням, користуванням та розпорядженням майном».

Майнове страхування об'єднує найрізноманітніші види страхування, які розподіляються на дві підгалузі: страхування майна юридичних осіб і страхування майна громадян.

Особливої уваги потребує розгляд питання страхового захисту майна підприємств та організацій. Найпоширенішим видом тут є страхування майна від вогню та інших небезпек.

Вивчаючи цей вид страхування, потрібно опрацювати блок питань, до якого входять: визначення суб'єктів та об'єктів страхування, вартості застрахованого майна, страхових випадків; порядок укладення та припинення дії договору; визначення страхових премій і порядок їх сплати; взаємовідносини сторін у разі настання страхового випадку. Необхідно знати, який зв'язок існує між страховою оцінкою та страховою сумою. Страхова сума за кожним застрахованим об'єктом має відповідати його дійсній вартості.

Слід також з'ясувати основні чинники, що визначають розмір ставки страхової премії і строк її сплати.

Виходячи з характеру об'єктів страхування, крім звичайних видів страхування у сільському господарстві, слід виокремлювати два специфічних види:

- страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень;
- страхування сільськогосподарських тварин.

Слід звернути увагу на особливості укладення страхових договорів, особливості визначення збитку та страхового відшкодування при страхуванні сільськогосподарських тварин і страхуванні врожаю.

Слід зауважити, що страхування автомобільного та водного транспорту здійснюється в добровільній формі, а страхування повітряного транспорту - в обов'язковій.

Переходячи до розгляду питання - страхування майна громадян, слід зауважити, що воно вважається найбільш масовим страхуванням. Головними видами страхування майна громадян є страхування домашнього майна, страхування будівель, страхування тварин. Слід звернути увагу на те, що майно громадян страхується лише у добровільній формі.

Питання для самоконтролю

1. В чому полягає різниця між збитком і страховим відшкодуванням при страхуванні майна?
2. Які категорії майна не підлягають страхуванню?
3. Визначте перспективні напрями розвитку страхування майна в Україні.
4. Які види вартостей використовуються як бази визначення страхової вартості, для страхування яких видів майна вони застосовуються?
5. Як здійснюється страхування домашнього майна?

Тести

1. Якими пільгами можуть скористатися страхувальники, котрі переукладають договори страхування майна на декілька строків?
 - а) немає ніяких пільг;
 - б) надається пільговий місяць для поновлення договору страхування;
 - в) вартість майна зменшується;
 - г) надається знижка з нарахованої до сплати суми страхової премії;
 - г) розмір страхової суми збільшується.
2. Договір страхування припиняється:
 - а) у разі виплаченого страхового відшкодування в розмірі 75% від страхової суми;
 - б) коли його укладено після страхового випадку;
 - в) у разі закінчення строку дії;
 - г) у разі прийняття судового рішення про визнання договору недійсним.
3. Договір страхування тварин може укладатися:
 - а) у межах їх ринкової вартості;
 - б) у сумі, заявленій страхувальником;
 - в) у розмірі 50% від вартості тварини.
4. Якщо домашнє майно підлягає ремонту, то збиток визначається в розмірі:
 - а) витрат на ремонт;
 - б) визначеної в договорі страхування страхової суми;
 - в) його дійсної вартості;
 - г) його ринкової вартості.
5. Страховий акт – це документ, який підтверджує:
 - а) факт страхового випадку;
 - б) причини страхового випадку;
 - в) обставини страхового випадку;
 - г) все вірно.

Теми рефератів

1. Досвід зарубіжних країн у страхуванні майна юридичних осіб.
2. Страхування майна громадян: оцінка сучасного стану і проблеми його розвитку в Україні.
3. Роль страхування у розвитку агропромислового комплексу.
4. Основні напрямки та проблеми діяльності аварійних комісарів в Україні.

5. Моніторинг зміни структури майнового страхування в Україні за останні три роки.

Практичні задачі

Задача 1. Автомобіль вартістю 200 000 грн. застраховано за пропорційною відповідальністю на 70%. У результаті страхового випадку збитки встановлені в обсязі 30 500 грн. Визначте розмір страхового відшкодування, якщо страховим договором передбачена безумовна франшиза 12% від страхової суми.

Задача 2. Майно вартістю 600 000 грн. застраховано на 380 000 грн. Визначте величину страхового тарифу, якщо нетто-премія становить 650 грн., а навантаження до нетто-премії 35%.

Задача 3. Фермерське господарство висіяло яру пшеницю на площі 25 га, і яка була повністю пошкоджена градом. З метою збільшення виходу продукції фермер підсів її таким же сортом. Врожай дав валовий збір 390 центнерів. Середньорічна врожайність пшениці за попередні 5 років 28 центнерів з га. Витрати на підсів становили 2750 грн. Ціна 1 центнера пшениці за попередній рік 160 грн. Врожай страхується на 70%. Страховий тариф становить 8% від страхової суми. Визначити величину страхового платежу, розмір збитку і величину страхового відшкодування.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 9

Тема: Страхування відповідальності

План

- 1) Страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів.
- 2) Страхування відповідальності роботодавців.
- 3) Страхування відповідальності товаровиробників за якість продукції.
- 4) Страхування професійної відповідальності.
- 5) Страхування вантажу і багажів.
- 6) Обов'язкове страхування відповідальності власників собак за шкоду, яка може бути заподіяна третім особам.

Методичні вказівки до вивчення теми

Страхування відповідальності, що є однією з найскладніших галузей страхової діяльності, динамічно розвивається в усьому світі, і зокрема в Україні. Так, обсяги акумульованих страхових премій по страхуванню відповідальності, на сьогодні в Україні складають близько третини всіх надходжень від страхової діяльності.

Для того, щоб розкрити сутність страхування відповідальності, слід з'ясувати, на яких правових засадах ґрунтуються відносини учасників такого страхування.

В основу страхових відносин при страхуванні відповідальності покладено норми вітчизняного та міжнародного права. Слід звернути увагу на визначення Законом України «Про страхування» об'єкта страхування відповідальності,

яким можуть бути майнові інтереси, пов'язані з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі.

Розкрити сутність страхування відповідальності можна через вивчення особливих рис, притаманних даній галузі, що вирізняють її серед інших у страховому бізнесі. Для того, щоб відбулися страхові відносини, страхові інтереси страхувальників мають знайти своє вираження в потребі застрахувати свою відповідальність.

Страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів є одним із основних видів страхування відповідальності. В Україні цей вид страхування проводиться в обов'язковій формі.

При розгляді цього виду страхування необхідно визначити: хто є суб'єктами такого страхування, що є об'єктом страхування; який обсяг відповідальності встановлений законодавством за цим видом страхування; чим відрізняються види договорів обов'язкового страхування. При цьому слід знати, що додатковий договір страхування діє на території інших держав і має назву «Зелена картка».

Розглядаючи питання взаємовідносин сторін у разі настання страхового випадку за договорами страхування цивільної відповідальності власників автотранспорту, слід зосередити увагу на обов'язках страхувальника, страховика, Моторного (транспортного) страхового бюро.

Розглядаючи сутність зазначених видів страхування, необхідно визначити правову базу, що регулює відносини власників (включаючи перевізників) авіаційного, морського, залізничного транспорту з іншими сторонами, які беруть участь у його використанні; характер об'єктів страхування; склад суб'єктів страхових відносин; обсяг і ліміти відповідальності страховика за договорами страхування; строк і територію дії договорів.

До специфічних видів страхування в цій галузі відносять страхування професійної відповідальності. Такий вид страхування в багатьох країнах світу здійснюється в обов'язковій формі. Наявність страхового поліса є одним з елементів, необхідних для отримання ліцензії на приватну професійну практику певними категоріями фахівців. В Україні страхування професійної відповідальності, причому в добровільній формі, тільки набуває розвитку.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть об'єкти страхової відповідальності у розвинутих країнах.
2. Охарактеризуйте іноземний досвід страхування професійної відповідальності.
3. Зобразіть схематично взаємовідносини між суб'єктами страхування відповідальності.
4. Чим відрізняється цивільна відповідальність від професійної відповідальності?
5. У чому полягають відмінності страхування відповідальності від страхування майна та особового страхування?

Тести

1. Об'єктом страхування за договором страхування цивільної відповідальності визнається:

- а) недбалість страхувальника;
- б) некваліфіковане виконання страхувальником своїх обов'язків;
- в) відповідальність за шкоду, заподіяну третім особам;
- г) транспортний засіб;
- г) дорожньо-транспортна пригода.

2. Міжнародна система «Зелена картка» діє:

- а) у країнах Близького Сходу;
- б) у західноєвропейських країнах;
- в) у США.

3. За договором страхування цивільної відповідальності повітряного перевізника і виконавця повітряних робіт щодо відшкодування збитків, заподіяних пасажиром, багажу, пошті, вантажу, страховим випадком вважають:

- а) авіаційну пригоду за участю повітряного судна страхувальника, внаслідок якої пошкоджено або знищено майно страхувальника;
- б) авіаційну пригоду за участю повітряного судна страхувальника, внаслідок якої настає його цивільна відповідальність за заподіяну пасажиром шкоду;
- в) авіаційну пригоду за участю повітряного судна страхувальника, внаслідок якої забруднено об'єкти навколишнього природного середовища.

4. За договором страхування професійної відповідальності страховик зобов'язаний здійснити страхову виплату за позовом третьої особи за шкоду, заподіяну їй страхувальником через:

- а) нещасний випадок;
 - б) нечесність страхувальника;
 - в) помилку страхувальника.
5. Вартість «Зеленої карти» залежить від:
- а) марки автомобіля;
 - б) строку експлуатації автомобіля;
 - в) країни, до якої він їде;
 - г) все вірно.

Теми рефератів

1. Перспективи розвитку страхування професійної відповідальності в Україні.
2. Страхування цивільної відповідальності громадян України.
3. Важливість проведення страхування професійної відповідальності в Україні.
4. Поняття та принципи міжнародної системи «Зелена карта».
5. Розвиток страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів в Україні.

Практичні задачі

Задача 1. Громадянин застрахував будинок вартістю 500 тис. грн. від вогневих ризиків Безумовна франшиза – 6%. В результаті пожежі будинок було знищено, але залишки, придатні для будівництва, становили 35 тис. грн.

Витрати по врятуванню будинку 15 тис. грн., сума зносу будинку до пожежі – 10 тис. грн. Визначте розмір повного збитку та розмір страхової виплати, якщо будинок страхувався на повну вартість.

Задача 2. Колективне сільськогосподарське підприємство уклало зі страховиком договір страхування від недоотримання врожаю ячменю. Площа посіву 20 га. Фактична врожайність за останні 5 років становила відповідно 27 ц/га, 35 ц/га, 41 ц/га, 37 ц/га, 43 ц/га. Протягом дії договору страхування внаслідок градобиття пошкоджена вся посівна площа і врожайність ячменю склала 16 ц/га. Закупівельна ціна ячменю в минулому році за 1 ц становила 100 грн., а в поточному 80 грн. Страховий тариф становить 6%. Страховик зобов'язується відшкодувати збитки в розмірі 80%. Визначте розмір страхового платежу, збитків та страхового відшкодування.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 10

Тема: Перестраховання і співстраховання

План

- 1) Необхідність та значення перестраховання.
- 2) Методи перестраховання.
- 3) Форми проведення перестраховальних операцій.
- 4) Сутність перестраховання та його розвиток в Україні.
- 5) Співстраховання і механізм його застосування

Методичні вказівки до вивчення теми

У наш час в Україні розвивається страховий ринок, створюються нові компанії, збільшуються обсяги страхування, підвищується рівень конкуренції між страховиками. Проте жорстка конкуренція на страховому ринку унеможливує вільний вибір сприятливих ризиків, через що в портфелі страхової компанії можуть з'явитися ризики з надто високою відповідальністю, а настання лише одного повного збитку може призвести до значного погіршення фінансового стану страхової організації. Відтак, виникає нагальна потреба у розвитку перестраховальних відносин і співстраховання. Перестраховання і співстраховання стають важливими, необхідними елементами страхового ринку.

Найважливішим чинником, що впливає на перестраховання і співстраховання та обумовлює їх розвиток, є, безперечно, існуюча законодавча база.

Тому студентам доцільно звернутися до основних нормативних актів, якими страхові компанії керуються при проведенні співстраховання та перестраховання в Україні.

Слід звернути увагу на те, що згідно із Законом України «Про страхування» страховик, який укладає договір перестраховання, залишається відповідальним перед страхувальником у повному обсязі відповідно до договору страхування.

Студентам слід дослідити сутність і зміст принципів, якими керуються при проведенні перестраховальних операцій. Після опрацювання цих принципів доцільно перейти до розгляду вітчизняного ринку перестраховання: визначити тенденції його розвитку, суб'єктів перестраховання (перестраховик, цедент, брокер), взаємовідносини між ними.

Особливості перестраховальної діяльності потребують використання специфічного понятійного апарату у цій сфері.

Студенти мають акцентувати увагу на таких важливих поняттях у перестрахованні, як: цесія і ретроцесія; активне і пасивне перестраховання; ліміт перестраховального покриття; місткість перестраховувального договору; сліп; комісійна винагорода; види комісій..

Доцільно більш детально розглянути таке ключове поняття в перестрахованні, як «власне утримання цедента» (визначення частки ризику, яку він залишає за собою).

Для розуміння механізму дії перестраховання слід розглянути методи і форми перестраховувального захисту.

Студентам треба дослідити, в яких випадках страховику доцільніше вдаватися до того чи іншого методу перестраховувального захисту.

Студентам необхідно визначити механізм дії кожного із зазначених договорів, дати повну характеристику певного договору, виявити його переваги і вади, з'ясувати, в яких видах страхування вони використовуються.

Студентам необхідно визначити характерні ознаки кожного з договорів непропорційного перестраховання, їх переваги, вади, сфери застосування.

Слід зауважити, що дуже великий збиток може виникнути як внаслідок однієї події, так і внаслідок кумуляції ризиків, тому покриття за ексцедентом збитку поділяють на ризиковий ексцедент збитку та катастрофічний ексцедент збитку.

На сьогодні, більшість страхових компаній України потребують перестраховувального захисту. Нові страхові компанії мають недостатньо міцну фінансову базу; місткість національного страхового ринку порівняно незначна. Разом з тим існує попит на страхування великих ризиків, який не можуть задовольнити національні страховики.

У такій ситуації за браком власних можливостей страхова компанія може вдатися до перестраховання або співстраховання. Це рішення є оптимальним, оскільки воно дає змогу підвищити як можливості окремої компанії, так і місткість страхового ринку в цілому.

Питання для самоконтролю

1. Як класифікуються перестраховальні операції?
2. Які документи супроводжують перестраховальні операції?
3. Визначте, в яких видах страхування доцільно використовувати договори пропорційного, а в яких непропорційного перестраховання.
4. Власне утримання при перестрахованні: необхідність регламентації його розміру.
5. Розкрийте зміст і вкажіть на принципи використання пропорційного і непропорційного перестраховання.

Тести

1. Страховий пул - це:
 - а) добровільне об'єднання страхових компаній з метою співстрахування значних ризиків;
 - б) добровільне об'єднання, що формується за рахунок відрахувань з суми страхових внесків страховиків з метою забезпечення захисту інтересів страхувальників у разі банкрутства страховиків.
2. Які із наведених принципів страхування застосовують і в перестрахованні:
 - а) принцип страхового інтересу;
 - б) принцип суброгації;
 - в) принцип відшкодування збитків у межах фактичних втрат;
 - г) принцип найвищої сумлінності;
 - д) принцип сприяння.
3. Переваги факультативного методу перестраховування:
 - а) більш висока ставка комісійної винагороди;
 - б) легкість в управлінні;
 - в) індивідуальна увага, що приділяється індивідуальним ризикам;
 - г) ніяких переваг.
4. Умовами договору передбачено, що сума ексцеденту - 10 часток (ліній), кратних власному утриманню. Якою буде місткість цього договору?
 - а) 9;
 - б) 10;
 - в) 11;
 - г) 20.
5. Який із методів перестраховування за деякими ознаками схожий із прямим страхуванням?
 - а) факультативний;
 - б) облігаторний;
 - в) факультативно-облігаторний.

Теми рефератів

1. Співстрахування та його значення в розвитку страхування.
2. Розвиток перестраховального ринку України.
3. Тенденції розвитку вітчизняного ринку перестраховування.
4. Характеристика принципів діяльності страхового і перестраховального пулу.
5. Перестраховування як чинник збільшення місткості вітчизняного страхового ринку.

Практичні задачі

Задача 1. Страхова сума за ризиком складає 2000 тис. грн., за квотним договором перестраховано 75 %. За страховим випадком збиток дорівнює 1150 тис. грн. Вказати, яким чином буде розподілено ризик і збиток між цедентом і цесіонарієм? Вказати, в яких випадках застосовується квотний договір, а в яких - договір ексцеденту суми?

Задача 2. Власне утримання страховика – 32 тис. грн. Страховик має договір ексцеденту суми на 4 частки. Страхова сума становить 76 тис. грн. Визначити місткість договору перестраховування, розподіл збитків на 48 тис. грн. між цедентом та перестраховиком.

Задача 3. Розрахувати суму заробленої і незаробленої премії за наступними даними: брутто-премія - 3500 грн., термін дії договору - 100 днів. З початку дії договору до звітної дати пройшло 75 днів. Охарактеризувати економічну сутність резерву збитків, які відбулися, але ще не заявлені і вказати на існуючі методики його формування.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 11

Тема: Доходи, витрати і прибуток страховика

План

- 1) Особливості фінансово-економічної діяльності страховика.
- 2) Доходи і витрати страховика: склад, економічний зміст і порядок визначення.
- 3) Прибуток страховика, його склад і визначення.
- 4) Оподаткування страхової діяльності.
- 5) Показники фінансових результатів діяльності страхової організації.

Методичні вказівки до вивчення теми

Ця тема стосується дуже важливого аспекту діяльності страхової компанії - організації її фінансів. При вивченні питань, передбачених у межах цієї теми програмою курсу, треба усвідомити, що формування доходів страхової компанії, специфіка її витрат, склад і порядок визначення страхових резервів пов'язані із особливістю страхування як сфери бізнесу.

Двоїстий характер діяльності страховика, що сполучає проведення саме страхування і виконання ролі активного інвестора, обумовлює специфіку його доходів.

Доходи від страхової діяльності є, так би мовити, первинними доходами страхової компанії. Саме на залучення цих доходів розраховує страховик, з'являючись на страховому ринку і пропонуючи страхові послуги за певну плату.

Крім страхових доходів, страховик має доходи від інвестиційної діяльності. Ці доходи - похідні від первинних доходів страховика (страхових премій).

Інвестування власних коштів законодавчо не регламентується, воно проводиться страховиком на власний розсуд. Виняток становить статутний фонд. Інвестування залучених коштів, а отже, можливості отримання певних видів доходів, жорстко регламентується. Слід також знати перелік категорій доходних активів, якими можуть бути представлені страхові резерви згідно з вимогами Закону України «Про страхування», вміти охарактеризувати ці активи.

Витрати страхової компанії так само, як і доходи, пов'язані із двоїстим характером її діяльності. Виділяють витрати на проведення страхових операцій (саме вони формують собівартість страхової послуги) і витрати на проведення інших операцій (витрати, що супроводжують одержання доходів від інвестування і розміщення тимчасово вільних коштів страховика та інших його доходів). Дві останні групи витрат можна об'єднати поняттям «витрати на ведення справи».

Розглядаючи витрати страховика, важливо засвоїти їх склад, зрозуміти економічний зміст і зв'язок із структурою страхового тарифу (який визначає ціну страхової послуги).

Прибуток компанії являє собою фінансовий результат її діяльності за певний звітний період (квартал, півріччя, дев'ять місяців, рік). Фінансовий результат - це вартісна оцінка підсумків господарювання страховика. Вона визначається як різниця між доходами і витратами. Фінансовий результат, як правило, має додатний характер, тобто виступає у формі прибутку, хоча іноді можуть бути і збитки.

Треба звернути увагу на оподаткування страховиків податком на прибуток. Базою для оподаткування страхової діяльності є не прибуток, а загальний обсяг отриманих (нарахованих) страхових премій за винятком премій, переданих у перестраховування. Ставка податку складає 3%.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні види доходів страховика.
2. Покажіть відмінності у визначенні доходів від страхової діяльності відповідно до страхового і податкового законодавства.
3. Як здійснюється розрахунок заробленої страхової премії?
4. Яка існує різниця в механізмі розподілу і використання прибутку в страхових компаніях зі страхування життя порівняно із страховиками, що здійснюють ризикове страхування?
5. Обґрунтуйте, які податки сплачують страхові компанії?

Тести

1. Прибуток від страхової діяльності формується за рахунок:
 - а) зароблених страхових премій;
 - б) одержаних комісійних винагород за передачу ризиків у перестраховування;
 - в) доходів від розміщення тимчасово вільних коштів;
 - г) комісійних винагород страховим посередникам.
2. Чи можуть страхувальники брати участь у прибутку страховика?
 - а) так;
 - б) ні;
 - в) тільки якщо вони належать до засновників або акціонерів.
3. Норматив витрат на ведення справи в обов'язкових видах страхування встановлюється:
 - а) страховиком;
 - б) страхувальником;
 - в) Кабінетом Міністрів України;

г) Міністерством фінансів України.

4. При передачі ризику у перестраховання комісійні винагороди за перестраховання отримує:

- а) перестраховик;
- б) цедент;
- в) як перестраховик, так і цедент.

5. Страхова премія - це:

- а) винагорода страхувальнику за беззбиткове проходження договору страхування;
- б) оплата послуг страхового брокера;
- в) плата страхувальника за страховку.

Теми рефератів

- 1. Собівартість страхових послуг та особливості її визначення.
- 2. Принципи формування і розподілу прибутку страхових компаній.
- 3. Управління процесом формування та розподілу прибутку страхової організації.
- 4. Собівартість страхової послуги та її економічний зміст.
- 5. Специфіка оподаткування прибутку страхових компаній.

Практичні задачі

Задача 1. Фінансова звітність страхової компанії за звітній квартал містить в собі наступні дані: балансовий прибуток - 31 тис. грн.; зароблені страхові премії (внески) - 95 тис. грн.; надходження від інвестиційної діяльності – 10 тис. грн.; витрати на здійснення інвестиційних операцій - 0,8 тис. грн.; сума податку на прибуток - 9,5 тис. грн. Визначити, чи правильно обраховано податок на прибуток. Якщо ні, обрахувати податок на прибуток за звітний квартал за приведеними даними.

Задача 2. Визначити резерв заявлених, але не врегульованих збитків на звітну дату, якщо відомо, що сума заявлених за звітний період збитків – 560 тис. грн., величина страхових виплат – 170 тис. грн., а неврегульовані претензії за попередні періоди – 98 тис. грн.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 12

Тема: Фінансова надійність страхової компанії

План

- 1) Поняття і зміст фінансової надійності страховика та засоби її забезпечення.
- 2) Збалансований страховий портфель як основа забезпечення фінансової стійкості страхових операцій.
- 3) Власні кошти страхової організації, їх склад і джерела формування.
- 4) Страхові резерви: умови їхнього формування і розміщення.
- 5) Фактичний та нормативний запас платоспроможності страховиків, порядок їх розрахунку.

Методичні вказівки до вивчення теми

Ключовою особливістю діяльності страхової компанії є те, що на відміну від сфери виробництва, де товаровиробник спочатку здійснює витрати на виготовлення продукції, а потім компенсує їх за рахунок виручки від реалізації, страховик спочатку акумулює значні кошти, отримані від страхувальника у вигляді страхової премії як ціни за страхову послугу, створює необхідний страховий фонд, а потім компенсує збитки за укладеними договорами страхування. Особливість організації діяльності страховика визначається своєрідністю страхового процесу, який полягає в тому, що на вході й на виході цього процесу знаходяться кошти, якими страховик тимчасово розпоряджається.

Фінансова надійність має постійно знаходитися в центрі уваги страховика. Вона тісно пов'язана з тарифною, фінансовою, інвестиційною та перестраховою політикою і забезпечується декількома чинниками, а саме: обсягами власних коштів; рівнем страхових тарифів; ступенем збалансованості страхового портфеля; страховими резервами; тимчасово вільними коштами; перестрахованням.

Страховик у ході діяльності повинен мати у розпорядженні окрім статутного фонду значний обсяг власних коштів, вільних від страхових зобов'язань. Такими коштами є гарантійний фонд і вільні резерви. При розгляді цих ресурсів необхідно визначити їх місце і роль у забезпеченні фінансової надійності страховика.

Розглядаючи наступний фактор фінансової надійності страховика - страхові резерви - треба звернути особливу увагу на те, що вони відображають обсяг страхових зобов'язань за укладеними договорами страхування. Достатність і склад страхових резервів залежать від виду страхування, строку дії договору, рівномірності розподілу ризику тощо. Слід зважити й на те, що кошти страхових резервів є коштами власників полісів, а не коштами страховика. Тому розміщення та інвестування цих коштів підлягають регулюванню з боку держави.

Важливим показником фінансової стійкості страховика є його платоспроможність. Розглядаючи це питання, студентам необхідно звернутися до чинного законодавства України, яке визначає поняття «фактичний» і «нормативний» запаси платоспроможності й встановлює взаємозв'язок між ними.

Питання для самоконтролю

1. Яка методика розрахунку страхових резервів передбачена Законом України «Про страхування»?
2. Який склад математичних страхових резервів?
3. Які показники застосовуються для оцінки фінансової надійності страховика?
4. Яким чином в страховому портфелі поєднуються ризик і доходність?
5. Які фактори впливають на формування страховиком своїх резервів?

Тести

1. Страховий тариф розраховується на підставі:
 - а) збитковості страхової суми;
 - б) обсягу страхових резервів;
 - в) статистичних даних;
 - г) обсягу фінансових ресурсів страховика.
2. Страхові резерви, які формуються українськими страховиками - це:
 - а) технічні резерви;
 - б) резерв збитків;
 - в) резерви належних до виплати страхових сум;
 - г) резерв заявлених, але ще не врегульованих збитків;
 - д) резерви із страхування життя;
 - е) резерв коливань збитковості.
3. Страхові резерви включають:
 - а) резерви із страхування життя та власні кошти;
 - б) статутний та гарантійний фонди;
 - в) резерви із страхування життя та ризикових видів страхування;
 - г) резерви із страхування життя та ризикових видів страхування, вільні резерви.
4. На стратегію інвестиційної політики страховика впливають:
 - а) структура інвестованих коштів;
 - б) обсяг інвестицій;
 - в) характер розподілу ризику;
 - г) строк інвестування;
 - д) розмір тарифної ставки.
5. Перестраховування забезпечує:
 - а) надійність інвестиційної політики;
 - б) фінансову надійність страховика;
 - в) зменшення ризику;
 - г) платоспроможність страховика.

Теми рефератів

1. Управління платоспроможністю страховика та умови її забезпечення.
2. Управління інвестиційним портфелем страхових компаній та оцінка його ефективності.
3. Комплексна оцінка фінансового стану страхової компанії.
4. Ризики, які загрожують порушенню платоспроможності страхової компанії.
5. Недоліки вітчизняного підходу до визначення запасу платоспроможності?

Практичні задачі

Задача 1. Визначити коефіцієнт абсолютної ліквідності страхової компанії у звітному році, виходячи з таких умов: грошові кошти на поточному рахунку – 320 тис. грн., короткострокові інвестиції – 570 тис. грн., дебіторська заборгованість – 123 тис. грн., страхові резерви – 3,5 тис. грн.

Задача 2. Знайти суму резерву коливань збитковості за наступними даними: фактичні виплати звітного періоду - 6 млн. грн.; величина резерву

заявлених, але не виплачених збитків - 0,7 млн. грн.; величина резерву збитків, які виникли, але не заявлені - 6 млн. грн.; сума зароблених страхових премій - 12 млн. грн.; сума резерву коливань збитковості на початок року – 1,5 млн. грн.; показник середнього очікуваного рівня збитковості - 0,5. Яким чином резерв незароблених премій впливає на фінансовий результат діяльності страхових компаній?

Методичні рекомендації щодо розв’язання практичних задач

Системи страхування та франшиза

У страховій справі розрізняють кілька систем страхування та франшизи.

1. Система страхування за дійсною вартістю майна.

Страхове забезпечення дорівнює величині збитків, тобто має місце повне покриття збитків страхувальника страховиком.

2. Страхування за системою пропорційної відповідальності.

Страхове відшкодування за цією системою буде дорівнювати фактичній сумі збитків помноженої на страхову суму і поділено на вартісну оцінку об’єкта страхування.

3. Страхування за системою першого ризику.

При страхуванні за цією системою всі збитки у межах страхової суми (перший ризик) відшкодовуються повністю, а збитки, що перевищують страхову суму (другий ризик), страховиком не відшкодовуються зовсім.

4. Страхування за системою “дробової частини”.

Передбачено встановлення двох страхових сум, одна з яких називається показаною вартістю. Відповідальність страховика за цією системою обмежується розмірами дробу. Отже, страхова сума буде меншою показаної вартості та її дробової частини. Страхове відшкодування буде дорівнювати збиткам у межах страхової суми. Якщо показана вартість дорівнює дійсній вартості, то ця система страхування тотожна системі страхування за першим ризиком. Якщо показана вартість менша від дійсної вартості, страхове відшкодування розраховується за системою пропорційної відповідальності.

5. Страхування за відновною вартістю.

Страхове відшкодування дорівнює ціні нового майна відповідного виду. Знос майна не нараховується. Ця система забезпечує повний страховий захист інтересів страхувальника.

Франшиза – звільнення страховика від покриття збитків. Вимірюється у відсотках або в абсолютних розмірах стосовно страхової суми, вартісної оцінки або розміру збитків. Розрізняють умовну (інтегральна) та безумовну

(ексцедентна) франшизи. Умовна франшиза звільняє страховика від відповідальності за збитки, які не перевищують встановленої франшизи, і зобов'язує його покривати збитки повністю, якщо розмір їх перевищує франшизу. Безумовна франшиза за будь-яких умов звільняє страховика від компенсації перших відсотків страхової суми, незалежно від величини збитків.

Задача. Страхова сума дорівнює 100 000 грн. У яких випадках буде виплачуватися і в якому розмірі страхове відшкодування якщо збитки склали: 10 000, 18 000, 30 000, 40 000 грн. Розгляньте два випадки якщо в договорі використовувалася умовна та безумовна франшиза в розмірі 30%.

Рішення:

Франшиза складає 30% від страхової суми – 30000грн. ($100000 \cdot 30\% / 100\%$)

1) Якщо в договорі використовувалась умовна франшиза то при збитку 10000 грн., 18000 грн., 30000 грн. збитки не відшкодовуються зовсім.

Якщо збиток складає 40000 грн., то відшкодовано буде 40000 грн. (т. к. збиток перевищує розмір франшизи).

2) Якщо в договорі використовувалася безумовна франшиза, то при збитках 10000 грн., 18000 грн., 30000 грн. страховик не відповідає перед страхувальником, а при збитку 40000 грн., страховик відшкодує тільки 10000 грн. (т. б. 40000-30000)

АктUARні розрахунки

Страхова діяльність, як і будь-який різновид економічної діяльності, пов'язана з витратами. Визначення витрат, необхідних для страхування даного об'єкта, називається актуарними розрахунками. При актуарних розрахунках використовуються показники страхової статистики. Основними показниками страхової статистики є: число застрахованих об'єктів, число страхових випадків, число постраждалих об'єктів, виплачені страхові відшкодування, страхова сума. Для практичних цілей страхування застосовується аналіз вказаних показників. Для цього розраховують:

1. *Частоту страхових випадків на 100 одиниць:*

$$Чс = \frac{L}{n} * 100,$$

L - число страхових випадків,

n - число застрахованих об'єктів.

2. *Коефіцієнт кумуляції ризику* – показує середню кількість об'єктів які постраждали від страхового випадку або для скількох застрахованих об'єктів може настати страховий випадок.

$$Кк = \frac{m}{L},$$

m - число постраждалих об'єктів.

3. *Збитковість страхової суми на 100 грн. страхової суми:*

$$У = \frac{B}{C} * 100,$$

C - страхова сума,

В - страхове відшкодування.

4. Тяжкість збитків (виміряється в %):

$$T_y = \frac{B * n}{C * m} * 100$$

Задача. Вибрати менш збитковий регіон. Розрахувати для двох регіонів частоту страхових подій, коефіцієнт кумуляції ризику, збитковість страхової суми, тяжкість збитків.

Рішення: Для того щоб розрахувати (за допомогою формул) для двох регіонів частоту страхових подій, коефіцієнт кумуляції ризику, збитковість страхової суми, тяжкість збитків позначимо показники:

Число застрахованих об'єктів - n

Страхова сума - С

Число постраждалих об'єктів - m

Число страхових випадків - L

Страхове відшкодування – В.

Таблиця 1

Розрахункові дані

Показник	Регіон 1	Регіон 2
Число застрахованих об'єктів, од.	30000	4000
Страхова сума, млн. грн.	150	40
Число постраждалих об'єктів	10000	2000
Число страхових випадків	8400	1600
Страхове відшкодування, млн. грн.	2	3,2

Таким чином:

1. Визначимо частоту страхових подій на 100 одиниць:

$$\text{Регіон А: } C_c = \frac{8400}{30000} * 100 = 28$$

$$\text{Регіон Б: } C_c = \frac{1600}{4000} * 100 = 40$$

2. Коефіцієнт кумуляції ризику

$$\text{Регіон А: } K_k = \frac{10000}{8400} = 1.19$$

$$\text{Регіон Б: } K_k = \frac{2000}{1600} = 1.25$$

3. Збитковість страхової суми на 100 грн. страхової суми:

$$\text{Регіон А: } Y = \frac{2}{150} * 100 = 1\text{грн}33\text{коп}$$

$$\text{Регіон Б: } Y = \frac{3,2}{40} * 100 = 1\text{грн}00\text{коп}$$

4. Тяжкість збитків (виміряється у %):

$$\text{Регіон А: } T_y = \frac{2 * 30000}{10000 * 150} * 100 = 4\%$$

$$\text{Регіон Б: } T_y = \frac{3,2 * 4000}{2000 * 40} * 100 = 16\%$$

Відтак, найбільш збитковим являється регіон А, про це свідчать показники розраховані вище.

Страхова діяльність, як і будь – який різновид економічної діяльності, пов'язана з витратами. Визначення витрат, необхідних для страхування даного об'єкту, називається актуарними розрахунками.

Тарифна ставка – ціна страхового ризику та інших витрат, необхідних для виконання зобов'язань страховика перед страхувальником за підписаним договором страхування. Тарифна ставка, за якою укладається страховий договір, називається бруто – ставкою. Вона складається з двох частин: нетто – ставки і навантаження.

Одноразова нетто – ставка на випадок смерті при страхуванні на певний строк:

$$T'_{H_x} = \frac{M_x - M_{x+t}}{D_x}$$

Одноразова нетто – ставка для довічного страхування на випадок смерті:

$$T_{H_x} = \frac{M_x}{D_x}$$

Одноразова нетто – ставка на дожиття:

$$T'_{H_x} = \frac{D_{x+t}}{D_x}$$

Особисте страхування

Для розв'язання задач з цієї теми у таблиці 2 наведено дані таблиці смертності.

Таблиця 2

Таблиця смертності

Вік (x) років	Кількість осіб, що доживають до віку x років, $L_x(M_x)$	Кількість осіб, які помирають при переході від x років до віку (x+1) років, $d_x (D_x)$
40	88488	722
41	87766	767
42	86999	817

43	86182	872
44	85310	931
45	84379	994
46	83385	1058
47	82327	1119
48	82327	1174
49	81208	1223
50	80034	1266
51	78811	1306
52	76239	1345
53	74894	1388
54	73506	1434
55	72072	1482
56	70590	1530
57	69060	1574
58	67486	1613
59	65873	1647
60	64226	1680

1. Ймовірність прожити ще один рік

$$P_x = (L_{x+1}) / L_x$$

2. Ймовірність померти на протязі майбутнього року життя

$$Q_x = d_x / L_x$$

3. Ймовірність прожити “у” років

$${}_y P_x = L_{x+y} / L_x$$

4. Ймовірність померти на протязі майбутніх “у” років

$$I_y Q_x = (L_x - L_{x+y}) / L_x$$

5. Ймовірність померти на “у” році життя

$${}_y I Q_x = (L_{x+(y-1)} - L_{x+y}) / L_x$$

Задача . Для особи у віці 57 років розрахувати:

- ймовірність прожити ще один рік;
- ймовірність померти на протязі майбутнього року життя;
- ймовірність прожити ще три роки;
- ймовірність померти на протязі майбутніх трьох років;
- ймовірність померти на четвертому році життя.

Рішення: Ймовірність прожити ще один рік складає приблизно 98%:

$$P_x = \frac{67486}{69060} \approx 0,98$$

Ймовірність померти на протязі майбутнього року життя складає приблизно 2%:

$$Q_x = \frac{1574}{69060} \approx 0,02$$

Ймовірність прожити ще 3 роки складає 95%:

$${}_y P_x = \frac{65873}{69060} \approx 0,95$$

Ймовірність померти на протязі майбутніх трьох років складає 5%:

$$I_y Q_x = \frac{(69060 - 65873)}{69060} \approx 0,05$$

Ймовірність померти на четвертому році життя складає 5%:

$${}_y I Q_x = \frac{(69060 + (64226 - 65873) - 64226)}{69060} \approx 0,05$$

Страховання відповідальності

Страховання відповідальності – галузь страхування, в якій об'єктом страхування виступає відповідальність перед третіми юридичними або фізичними особами, котрі можуть понести збитки внаслідок будь – якої дії чи внаслідок бездіяльності страхувальника.

Задача. Позичальник взяв кредит у сумі 40 млн. грн. на 1 рік. Відсотки за кредит складають 60 % річних. Межа відповідальності страховика 10%. Тарифна ставка - 3,5%. Визначити страхові платежі за допомогою спеціальної довідки - розрахунку.

Рішення: Розрахунок показників таблиці провадиться в такий спосіб:

1. Визначається сума непогашеного кредиту:

$$40 - 20 = 20 \text{ млн грн.}$$

$$20 - 5 = 15 \text{ млн грн}$$

2. Обчислюється сума відсотків за користування кредитом (60% річних):

$$60 \times 40 : 100 = 24 \text{ млн грн}$$

$$60 \times 20 \times 3 : (100 \times 12) = 3 \text{ млн грн.}$$

$$60 \times 15 \times 5 : (100 \times 12) = 3,75 \text{ млн грн.}$$

3. Знаходимо страхову суму:

$$90 \times 64 : 100 = 57,6 \text{ млн грн}$$

$$90 \times 23 : 100 = 20,7 \text{ млн грн}$$

$$90 \times 18,75 : 100 = 16,88 \text{ млн грн.}$$

4. Розрахункова тарифна ставка має вигляд:

$$3,5 \times 4 : 12 = 1,17\%.$$

$$3,5 \times 3 : 12 = 0,88\%.$$

$$3,5 \times 5 : 12 = 1,46\%.$$

5. Сума страхових платежів:

$$57,6 \times 1,17 : 100 = 0,67 \text{ млн грн}$$

$$20,7 \times 0,88 : 100 = 0,18 \text{ млн грн}$$

$$16,88 \times 1,46 : 100 = 0,24 \text{ млн грн}$$

Заповнюємо таблицю на основі проведених розрахунків.

Довідка – розрахунок

Видача кредиту	Погашення кредиту	Заборгованість, млн. грн.	стув ання кред итом	ьнос ті стра хови стра хова сума	Тарифна ставка	хови х плат ежів
----------------	-------------------	---------------------------	------------------------------	--	----------------	---------------------------

дата	сума	дата	сума	сума непогашеного кредиту	сума за користування кредитом	разом				установлена	розрахункова	
01.02.11	40			40	24	64	4	90	57,6	3,5	1,17	0,67
		01.06.11	20	20	3	23	3	90	20,7	3,5	0,88	0,18
		01.09.11	5	15	3,75	18,75	5	90	16,88	3,5	1,46	0,24
		31.01.12	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Разом												

Фінансові підстави діяльності страхової організації

З метою забезпечення фінансової стійкості та гарантій страхових виплат страховики інвестують страхові резерви, при цьому під інвестиційною діяльністю треба розуміти вкладання коштів в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності задля одержання прибутку.

Основні принципи інвестування страхових резервів – диверсифікація, зворотність, прибутковість, ліквідність активів.

Ступінь відповідності інвестиційної діяльності в області розміщення страхових резервів принципам, що були перелічені, обчислюється за формулою:

$$ВП = \frac{\sum_{i=1}^n B_i * H_i}{P},$$

де ВП – відповідність принципам,

P- сукупний обсяг страхових резервів,

n – кількість інвестиційних активів,

B_i – обсяг коштів страхових резервів, що інвестовані в i – й актив,

H_i – норматив оцінки i – го активу.

Задовільна величина ВП знаходиться у межах:

1. По страхових резервах, що сформовані за договором страхування життя:
0,51 – 0,68

2. По страхових резервах, що сформовані за видами страхування іншими, ніж страхування життя:

0,49 – 0,64

Задача. Страхова компанія проводить страхування інше, ніж страхування життя. Страхові резерви розміщені в напрямках та кількості:

- державні цінні папери – 360 тис. грн.,
- банківські вклади – 620 тис. грн.,
- права власності на частку в статутному капіталі – 290 тис. грн.,
- інші цінні папери – 250 тис. грн.,
- нерухомість – 520 тис. грн.,
- квартири – 230 тис. грн.,
- валютні цінності – 160 тис. грн.,
- розрахунковий рахунок – 120 тис. грн.,
- позика – 220 тис. грн.

Оцінити розміщення резервів.

Рішення: Основні принципи інвестування страхових резервів - диверсифікація, зворотність, прибутковість, ліквідність активів. З метою дотримання цих принципів, встановлені нормативи оцінки активів, які наведено вище.

Ступінь відповідності інвестиційної діяльності в області розміщення страхових резервів принципам, що були перелічені, обчислюється за вищенаведеною формулою:

$$ВП = \frac{360 * 0,875 + 620 * 0,550 + 290 * 0,125 + 250 * 0,6 + 520 * 0,588 + 230 * 0,663 + 160 * 0,525 + 120 * 0,675 + 220 * 1,0}{360 + 620 + 290 + 250 + 520 + 230 + 160 + 120 + 220} = \frac{1685,5}{2770} = 0,608$$

Задовільна величина ВП знаходиться у межах по страхових резервах (0,608), що сформовані за видами страхування іншими, ніж страхування життя: 0,49 – 0,64. Тому можна зробити висновок, що страхові резерви розміщені в напрямках та кількості є доцільними.

Завдання для самостійної роботи

Призначенням самостійної роботи студентів, як і інших форм роботи, що використовуються у навчальному процесі, є поглиблення теоретичних знань студентів у розрізі дисципліни «Страхування», а також закріплення студентами практичних навичок.

Вдала організація самостійної роботи студентами сприятиме отриманню глибоких знань щодо навчального курсу і, відповідно, дозволить отримати досить високу оцінку на екзамені.

Теоретичні знання студент самостійно набуває внаслідок докладного вивчення відповідних тем з використанням підручників і навчальних посібників. Дуже корисно перевірити глибину набутих знань, намагаючись відповісти на запитання, якими звичайно завершується кожна тема.

Навчальний матеріал, передбачений для самостійного засвоєння студентами, обов'язково в повному обсязі виноситься на підсумковий контроль поряд з тим, для вивчення якого передбачені аудиторні заняття.

Практична частина самостійної роботи передбачає розв'язання задач і вирішення практичних завдань. Набуття студентами навичок розв'язання задач і вирішення практичних завдань з дисципліни «Страхування», їх самостійне закріплення спрямовані на якісне засвоєння студентами зазначеного курсу. У випадках, коли при самостійному засвоєнні практичного матеріалу у студента виникають складнощі, він може звернутися із відповідними конкретними запитаннями до викладача на практичному занятті, або ж отримати консультацію у спеціально відведені для цього часи.

Студенти виконують відповідно до навчального плану індивідуальну контрольну роботу, завдання якої охоплюють теми курсу «Страхування», передбачені методичними вказівками.

Якісна самостійна робота студентів щодо засвоєння теоретичного та

практичного матеріалу з дисципліни «Страховання» надасть змогу студентам, поповнити свій цінний багаж спеціальних знань, який у недалекому майбутньому обов'язково допоможе їм стати фахівцями високого рівню.

Контроль за самостійною роботою студентів здійснюється у вигляді обговорень, опитувань, розв'язання задач, перевірки та оцінювання домашніх завдань (рефератів) студентів денної форми навчання, перевірки індивідуальних завдань (контрольної роботи) студентів-заочників, складання іспиту з дисципліни.

Тематика самостійної роботи студентів

1. Безперервне страхування здоров'я (медичне страхування).
2. Види і форми перестрахування.
3. Вимоги до реорганізації та ліквідації страховика.
4. Власні кошти страхової організації, їх склад і джерела формування.
5. Доходи страховика: склад, економічний зміст і порядок визначення.
6. Заходи з підвищення фінансової стійкості страхової організації.
7. Класифікація за об'єктом страхування і родом небезпеки. Галузі страхування.
8. Класифікація за статусом страхувальника, спеціалізацією страховика.
9. Класифікація ризиків по основних напрямках страхування.
10. Класифікація страхування за юридичними ознаками.
11. Необхідність і сутність перестрахування.
12. Оподаткування страхової діяльності.
13. Організаційно-правові форми здійснення страхової діяльності.
14. Основні терміни та поняття страхування.
15. Особливості створення страховика, що здійснює страхування життя.
16. Особливості ідентифікації й оцінювання ризиків страхової діяльності.
17. Пенсійне страхування.
18. Показники фінансових результатів діяльності страхової організації.
19. Поняття і зміст фінансової надійності страховика та засоби її забезпечення.
20. Поняття та основні категорії страхового ринку.
21. Порядок створення, функціонування та ліквідації страхової організації.
22. Прибуток страховика, його склад і визначення.
23. Принципи перестрахування.
24. Регулювання процедури перестрахування в Україні.
25. Роль страхування в розвитку сучасних суспільних соціально-економічних відносин.
26. Страхова організація як складна багатофункціональна система.
27. Страхова сума і страхове відшкодування.
28. Страховий ринок України.
29. Страхові резерви, умови їхнього формування і розміщення.
30. Страхові тарифи і страхові премії.
31. Страхування відповідальності власників транспортних засобів.
32. Страхування життя і його основні види.

33. Страхування майна від вогню та ризиків стихійних явищ.
34. Платоспроможність страховика та умови її забезпечення.
35. Страхування майна сільськогосподарських підприємств.
36. Страхування професійної відповідальності.
37. Страхування фінансово-кредитних ризиків.
38. Суб'єкти страхових правовідносин та їх характеристики.
39. Сутність понять “страховий ризик” і “страховий випадок”.
40. Управління процесом формування страхових резервів.
41. Фактичний і нормативний запас платоспроможності страховика.
42. Співстрахування та механізм його застосування.
43. Зароблені страхові премії та порядок їх визначення.
44. Оподаткування прибутків страховика: отриманих від страхової діяльності при страхуванні життя та при ризикових видах страхування; отриманих від інвестиційних та інших операцій.
45. Формування збалансованого страхового портфелю як основи забезпечення фінансової стійкості страхових операцій.
46. Порівняльний аналіз методів перестрахування.

Порядок оформлення та захисту комплексного практичного індивідуального завдання

КПЗ із навчальної дисципліни «Страхування» виконується на одну із запропонованих тем. Тема комплексного практичного індивідуального завдання вибирається відповідно до номера студента у списку академічної групи.

Звіт про виконання КПЗ подається у вигляді скріпленого (зшитого) реферату з титульною сторінкою стандартного зразка і внутрішнім наповненням із зазначенням усіх позицій змісту завдання (за обсягом 15-20 аркушів формату А4).

Текст повинен друкуватися на комп'ютері через 1,5 міжрядкових інтервали, розмір шрифту 14. Аркуш КПЗ повинен мати поля: ліве – 25 мм, верхнє – 20, праве – 15, нижнє – 20 мм.

Захист реферату, попередньо перевіреного викладачем, відбувається на семінарському занятті, тема якого відповідає тематиці проведеного дослідження або позааудиторно, під час консультацій. Можливий захист завдання шляхом презентації студента результатів виконаної роботи (до 5 хв.). Слайди розробляються і виконуються у програмі Microsoft PowerPoint, кількість яких залежить від теми, але повинна складати не менше ніж 10, включаючи вступ та висновки.

Тематика комплексного практичного індивідуального завдання

1. Місце і роль страхування як засобу економічної безпеки суб'єктів господарювання.
2. Зародження страхування та еволюція його розвитку.
3. Роль страхування в умовах ринкової економіки.
4. Порівняльний аналіз функцій страхування у вітчизняній та зарубіжній літературі.

5. Самострахування: його переваги, вади та перспективи розвитку.
6. Практичне значення класифікації страхування для діяльності страхових компаній.
7. Аналітичний огляд розвитку окремих галузей страхування в Україні.
8. Форми проведення страхування: погляд у перспективу.
9. Обов'язкове страхування в Україні: призначення та види.
10. Ризики в особистому страхуванні та можливість їх страхування.
11. Оцінка ризиків у майновому страхуванні.
12. Ризикові обставини і страховий випадок.
13. Специфіка ризиків в особистому страхуванні.
14. Специфіка ризиків у страхуванні відповідальності.
15. Проблеми становлення страхового ринку України.
16. Організація страхової справи в Україні. Системи страхування.
17. Сучасний стан страхового ринку України та перспективи його розвитку.
18. Роль посередників на страховому ринку України.
19. Рекламна робота страхової компанії.
20. Історія виникнення та розвитку страхових організацій.
21. Особливості діяльності товариств взаємного страхування.
22. Діяльність іноземних страховиків на страховому ринку України.
23. Вплив ринкових умов на діяльність страховиків в Україні.
24. Діяльність найбільших страхових компаній України та конкуренція між ними.
25. Правове забезпечення страхової діяльності в Україні.
26. Аналіз міжнародного законодавства з питань страхування.
27. Страховий нагляд за діяльністю суб'єктів страхового ринку та його вдосконалення в сучасних умовах.
28. Стан і перспективи розвитку особистого страхування в Україні.
29. Стан і перспективи розвитку страхування від нещасних випадків в Україні.
30. Проблеми і перспективи розвитку медичного страхування в Україні.
31. Закордонний досвід страхування життя та перспективи його впровадження в Україні.
32. Причини та чинники, що стримують розвиток страхування життя в Україні.
33. Стан та перспективи розвитку страхування майна юридичних осіб в Україні.
34. Формування ринку майнового страхування в Україні.
35. Стан і перспективи розвитку авіаційного страхування в Україні.
36. Страхування майна сільськогосподарських підприємств: стан і перспективи розвитку.
37. Досвід зарубіжних країн у страхуванні майна юридичних осіб.
38. Сучасний стан і перспективи розвитку морського страхування в Україні.

39. Основні види та особливості проведення страхування транспортних засобів.
40. Стан і перспективи розвитку страхування відповідальності в Україні.
41. Перспективи розвитку страхування професійної відповідальності в Україні.
42. Закордонний досвід страхування професійної відповідальності.
43. Страхування якості випуску продукції.
44. Проблеми забруднення довкілля та роль екологічного страхування в їх вирішенні.
45. Особливості перестраховування окремих ризиків.
46. Економічна сутність і функції перестраховування.
47. Співстрахування та його значення в розвитку страхування.
48. Перестраховування як чинник збільшення місткості вітчизняного страхового ринку.
49. Основні форми перестраховувального захисту.
50. Організація фінансів страховика та її особливості.
51. Доходи від фінансової та інвестиційної діяльності страховика та джерела їх формування.
52. Собівартість страхових послуг та особливості її визначення.
53. Методичні підходи до визначення зароблених страхових премій.
54. Принципи формування та розподілу прибутку страхових компаній.
55. Порівняльна характеристика доходів та витрат страхових компаній та інших фінансових установ.
56. Попереджувальна (превентивна) діяльність страховика. Система превентивних заходів для зменшення страхового ризику.
57. Фінансовий аналіз та оцінка фінансового стану страховика.
58. Чинники фінансової стійкості страховика.

Критерії оцінювання знань студентів

Оцінювання результатів навчання студентів здійснюється за шкалою Університету в діапазоні 0-100 балів.

Оцінки проміжку 90 балів та вище виставляють за глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах, вміння аналізувати явища, які вивчаються, у їхньому взаємозв'язку і розвитку, здатність пропонувати оригінальні рішення, критично оцінювати об'єктивну та суб'єктивну інформацію, здійснювати самооцінку, логічно і послідовно відповідати на поставлені питання, вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання нестандартних практичних задач.

Оцінки проміжку 75-89 балів виставляють за міцні знання навчального матеріалу, включаючи розрахунки, аргументовані відповіді на поставлені питання, які, однак містять неточності; за вміння аналізувати отриману інформацію та пропонувати нестандартні рішення, застосовувати теоретичні положення під час розв'язання нових типів практичних задач.

Оцінки проміжку 60-74 балів виставляють за слабкі знання навчального

матеріалу, його розуміння, неточні, або мало аргументовані відповіді з порушенням послідовності викладення, за невпевненість під час пояснень теоретичних положень; відповідь задовольняє мінімальному позитивному рівню.

Оцінки проміжку 1-59 балів виставляють за відтворення обмеженої частини навчального матеріалу, за безсистемні фрагментарні знання навчального матеріалу, або їх відсутність; потребує повторного вивчення матеріалу.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	Критерії оцінювання
90-100	A	відмінно	- глибоке знання навчального матеріалу; - вміння аналізувати явища, які вивчаються, в їхньому взаємозв'язку і розвитку; - вміння проводити теоретичні розрахунки; - відповіді на запитання чіткі, лаконічні, логічно послідовні; - вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання складних практичних задач.
82-89	B	добре	- глибокий рівень знань в обсязі обов'язкового матеріалу, що передбачений модулем; - вміння давати аргументовані відповіді на запитання і проводити теоретичні розрахунки; - вміння вирішувати складні практичні задачі.
75-81	C	добре	- міцні знання матеріалу, що вивчається, та його практичного застосування; - вміння давати аргументовані відповіді на запитання і проводити теоретичні розрахунки; - вміння вирішувати практичні задачі.
67-74	D	задовільно	- знання основних фундаментальних положень матеріалу, що вивчається, та їх практичного застосування; - вміння вирішувати прості практичні задачі.
60-66	E	задовільно	- знання основних фундаментальних положень матеріалу модуля; - вміння вирішувати найпростіші практичні задачі.
35-59	FX	незадовільно	додаткове вивчення матеріалу модуля може бути виконане в терміни, що передбачені навчальним планом.
1-34	F	незадовільно	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни

Словник ключових термінів і понять

АВАРІЙНИЙ КОМІСАР – особа (юридична або фізична), яка на прохання страховика з'ясовує причини настання страхового випадку та розмір збитків (у страхуванні переважно транспортних ризиків. За наслідками роботи А. к. складає аварійний сертифікат.

АВІАЦІЙНЕ СТРАХУВАННЯ – страхування ризиків, пов'язаних із використанням авіаційної та космічної техніки. Іноді страхування космічних ризиків виділяється в окремий вид. Авіаційне страхування охоплює страхування літаків, вертольотів та іншої авіаційної техніки від пошкодження й знищення; страхування відповідальності перед пасажирами й третіми особами за шкоду, заподіяну їхньому здоров'ю та майну; відповідальність власників повітряних суден як роботодавців; страхування деяких інших ризиків.

АКТИВИ СТРАХОВИКА – кошти страховика, які інвестовано в цінні папери, нерухомість, інші матеріальні цінності, розміщені на рахунках у банках. Джерелами цих коштів є статутний фонд, страхові резерви та інші пасиви.

АКТУАРІЙ – офіційно вповноважена особа, котра, маючи відповідну фахову підготовку, з допомогою методів математичної статистики обчислює страхові тарифи.

АКЦЕПТ – згода однієї сторони страхових відносин (страхувальника або страховика) з пропозиціями іншої сторони про укладення договору страхування або перестраховування на умовах, що відповідають цим пропозиціям.

АНДЕРРАЙТЕР – висококваліфікована й відповідальна особа страховика, уповноважена виконати необхідні процедури з розгляду пропозицій і прийняття ризиків на страхування (перестраховування).

АНДЕРРАЙТИНГ – процес оцінювання та прийняття ризиків на страхування (перестраховування).

Б

БЕНЕФІЦІАР – особа, на користь якої страхувальник уклав договір страхування, третя сторона – вигодонабувач за страховим полісом.

БОРДЕРО – перелік ризиків із зазначенням частини страхової суми та відповідної їй страхової премії, що передається цедентом на перестраховування.

БРОКЕР СТРАХОВИЙ – юридична або фізична особа, котра, будучи зареєстрованою як суб'єкт підприємницької діяльності, має дозвіл Уповноваженого органу виступати посередником між страхувальником і страховиком.

БРУТТО-ПРЕМІЯ – загальна сума страхових внесків, що їх сплачує страхувальник. Визначається на підставі страхової суми і брутто-ставки

(страхового тарифу).

БРУТТО-СТАВКА – сума визначеної нетто-ставки та навантаження.

В

ВАЛЮТА СТРАХУВАННЯ – валюта, якою сплачуватимуться страхові премії та здійснюватимуться страхові виплати.

ВЗАЄМНЕ СТРАХУВАННЯ – форма страхового захисту, за якої страхувальники, котрі мають споріднені майнові інтереси та ризики, одночасно є членами страхового товариства.

ВИГОДОНАБУВАЧ – особа, визначена страхувальником для отримання належних сум страхових виплат тоді, коли страхувальник (застрахований) не буде здатний скористатися ними самостійно.

ВИКУПНА СУМА – сума, на яку може претендувати власник полісу зі страхування життя в разі припинення дії полісу.

Г

ГАРАНТІЙНИЙ ФОНД СТРАХОВИКА – додатковий та резервний капітал, а також сума нерозподіленого прибутку.

ГАРАНТІЯ СТРАХОВА – письмове заручення страховика за свого страхувальника щодо його кредитоспроможності.

Д

ДЕПО СТРАХОВОЇ ПРЕМІЇ – частина страхової премії, що належить перестраховикові, але тимчасово утримується цедентом з метою підвищення гарантії своєчасного виконання зобов'язань, передбачених договором перестрашування.

ДИСПАШЕР – фахівець у галузі морського права, який здійснює розрахунки з розподілу витрат за загальною аварією між судном, вантажем і фрахтом.

ДОБРОВІЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ – форма страхування, що здійснюється на підставі добровільно укладеного договору між страховиком і страхувальником.

ДОГОВІР ПЕРЕСТРАХУВАННЯ – угода між двома страховими компаніями, з яких одна – цедент (перестраховальник) – зобов'язується передати ризики, а друга – перестраховик – прийняти ризики до перестрашування.

ДОГОВІР СТРАХУВАННЯ – письмова угода між страхувальником і страховиком, згідно з якою страховик зобов'язується у разі настання страхового випадку здійснити страхову виплату страхувальнику або іншій особі, на користь якої укладено договір, а страхувальник – сплатити страхову премію у визначені строки та виконувати інші умови договору.

ДОДАТКОВА ПРЕМІЯ – додатковий страховий внесок, який сплачується страхувальником за те, що до умов страхування вносяться додаткові ризики або ризики з підвищеною небезпекою.

Е

ЕКСЦЕДЕНТ – залишок страхової суми, що створюється понад власне утримання страховика або перестраховика і повністю надходить у перестраховання.

З

ЗАРОБЛЕНА ПРЕМІЯ – та частина страхової премії, яка припадає на час, що минув після початку страхового періоду.

ЗАСТРАХОВАНИЙ – особа, яка бере участь в особистому страхуванні, об'єктом страхового захисту якого є життя, здоров'я і працездатність.

ЗБИТОК СТРАХОВИЙ – термін має кілька значень, серед них: а) втрата (шкода), заподіяна майновим інтересам страхувальника, що підлягає відшкодуванню страховиком; б) факт настання страхового випадку (реалізації страхового ризику); в) справа, що містить документи страховика з конкретного страхового випадку, які підтверджують обґрунтованість виплати.

«ЗЕЛЕНА КАРТКА» – назва однойменної системи міжнародних договорів і страхового свідоцтва про страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів, які виїжджають у країни – члени цієї системи.

ЗМІШАНЕ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ – вид особистого страхування, в якому передбачається страхове покриття кількох несумісних ризиків.

І

ІДЕНТИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ – початковий етап ризик-менеджменту. Він полягає у своєчасному виявленні ризиків, характерних для певного виду діяльності, та у визначенні їх характеристик.

ІНДОСАМЕНТ – а) напис, що засвідчує передання страхового полісу або коносаменту особі, до якої перейшли права на майно; б) документ, що додається до полісу в разі зміни умов договору. І. може бути іменним (на конкретну особу) або бланковим (на пред'явника).

К

КАСКО – страхування корпусу та механізмів транспортного засобу. Відшкодовуються збитки, зумовлені здебільшого пошкодженням або конструктивним знищенням автомобіля, судна, літака.

КВОТА У СТРАХУВАННІ – а) частка участі страховика в загальній страховій сумі в разі страхування об'єкта на умовах співстрахування; б) частка кожного з учасників у договорі перестраховання.

КЕПТИВНІ СТРАХОВІ КОМПАНІЇ – компанії, що створюються

промисловими, торговельними, банківськими та іншими структурами з метою задоволення їхніх потреб у страхових послугах.

КОМІСІЯ СТРАХОВА – винагорода, що виплачується страховиком посередникам (брокерам і агентам) за залучення об'єктів на страхування, оформлення документації, інкасацію страхових внесків, а в деяких випадках — і за розгляд страхових претензій.

КОНВЕРСІЯ – заміна полісу з одного виду страхування життя на інший.

Л

ЛІГА СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ – некомерційне об'єднання страховиків з метою захисту їхніх інтересів у владних структурах, сприяння удосконаленню страхового законодавства, підвищенню кваліфікації персоналу та інформаційного забезпечення страхових компаній, налагодженню контактів з відповідними об'єднаннями (асоціаціями) інших держав.

ЛІМІТ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТРАХОВИКА – гранична відповідальність страховика з окремого ризику або страхового випадку, що впливає з умов укладеного договору страхування або закону.

ЛІЦЕНЗІЯ НА СТРАХОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ – документ, що засвідчує право страхової компанії брати на страхування (перестраховування) страхові ризики певного виду.

М

МАРКЕТИНГ У СТРАХУВАННІ – система взаємопов'язаних видів діяльності, спрямована на планування, визначення ціни, а також на рекламування та реалізацію страхових послуг

Н

НЕЗАРОБЛЕНА ПРЕМІЯ – частина премії, що за договором страхування або страховим портфелем припадає на ще не початий або залишок періоду страхування.

НЕПРОПОРЦІЙНЕ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ – форма організації договорів перестраховування, що передбачає відповідальність перестраховика лише в тому разі, коли збиток перевищує обумовлений розмір збитку або збитковості.

НЕТТО-ПРЕМІЯ – бруто-премія за мінусом навантаження.

НЕТТО-СТАВКА – частина страхового тарифу, що призначена для формування ресурсів страховика, спрямовуваних на виплату страхових відшкодувань і страхових сум.

О

ОБ'ЄДНАННЯ СТРАХОВИКІВ – спілки, асоціації та інші об'єднання для координації діяльності страховиків, захисту інтересів своїх членів та здійснення спільних програм.

ОБ'ЄКТ СТРАХУВАННЯ – конкретний майновий інтерес страхувальника або застрахованої особи (майно, відповідальність перед третьою особою, життя та здоров'я тощо), якому може бути завдано шкоди в разі стихійного лиха, нещасного випадку або іншої страхової події.

ОБОВ'ЯЗКОВЕ СТРАХУВАННЯ – форма страхування, що ґрунтується на принципах обов'язковості як для страхувальника, так і для страховика.

ОСОБИСТЕ СТРАХУВАННЯ – галузь страхування, в якій об'єктом страхових відносин є життя, здоров'я, працездатність та пенсійне забезпечення людини.

II

ПЕРЕСТРАХОВИК – страхова організація, яка приймає об'єкти на перестраховування.

ПЕРЕСТРАХОВУВАЛЬНА ПРЕМІЯ – частина страхової премії, що передається цедентом перестраховикові у вигляді плати за перестраховування.

ПЕРЕСТРАХУВАЛЬНА КОМІСІЯ – винагорода, що її сплачує перестраховик цедентові за те, що той передає ризики (об'єкти, договори) у перестраховування.

ПЕРЕСТРАХУВАННЯ – операція між двома страховими компаніями, за якої одна з них (цедент) передає від свого імені за певну плату частину ризику за договором, укладеним зі страхувальником, іншій компанії (перестраховикові).

ПОДВІЙНЕ СТРАХУВАННЯ – одночасне повне страхування одного й того самого об'єкта від одних і тих самих ризиків у кількох страховиків, через що страхова сума значно перевищує страхову вартість.

ПОЛІС (СТРАХОВИЙ ДОГОВІР, СТРАХОВЕ СВДОЦТВО) – письмова угода між страхувальником і страховиком, яка засвідчує, що страховик бере на себе зобов'язання у разі настання страхового випадку виплатити страхову суму або в межах страхової суми відшкодувати збиток страхувальникові чи іншій особі.

ПОРТФЕЛЬ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ – загальна сума відповідальності страховика або перестраховика за всіма діючими полісами.

ПОСЕРЕДНИК – страховий брокер, або агент, через якого укладається договір страхування і вирішуються окремі питання щодо врегулювання претензій.

ПРЕВЕНЦІЯ – діяльність страховика щодо запобігання страхових випадків або зменшення їх частоти чи руйнівної сили.

ПРОЛОНГАЦІЯ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ – продовження дії договору змішаного страхування життя або пожиттєвого страхування понад термін,

забезпечений оплаченими внесками.

ПРОПОРЦІЙНЕ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ – включає договори квотного та ексцедентного перестраховування, згідно з якими перестраховик має свою частку в загальній сумі збитків і загальній сумі премій.

ПУЛ ПЕРЕСТРАХОВУВАЛЬНИЙ – об'єднання декількох страховиків, які проводять страхування самостійно і передають у пул лише ту частину страхового ризику, яка не може бути покрита власними ресурсами.

Р

РЕЗЕРВ НЕЗАРОБЛЕНИХ ПРЕМІЙ – частина премій за договорами страхування, що відповідає терміну страхування, який виходить за межі звітного періоду.

РЕЗЕРВНИЙ ФОНД ПІДПРИЄМСТВА (ФОНД РИЗИКУ) – створюється з метою забезпечення безперервності виробництва у разі виникнення ризикових ситуацій.

РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ ОПЕРАЦІЙ – показник рівня прибутковості страхових операцій: відсоткове відношення суми отриманого прибутку до загальної суми страхових платежів.

РИЗИК – ймовірність зазнати втрат очікуваної економічної (фінансової) користі або прямих збитків через появу непевної (випадкової події, яка зачіпає інтереси осіб, причетних до тієї чи іншої справи, або всіх членів суспільства).

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ – систематичне дослідження ризиків, що становлять загрозу для людей, майна й інтересів діяльності, а також розробка й вжиття заходів, спрямованих на вирішення проблеми ризиків.

РИЗИКОВА ПРЕМІЯ – частина страхової премії, яку страховик призначає для створення необхідного резерву з метою виплати страхового відшкодування.

РИЗИКОВА НАДБАВКА – частина страхового тарифу, яка передбачається для створення щорічного фонду страхування в розмірах, що забезпечують виплату страхового відшкодування при підвищених збитках.

С

САМОСТРАХУВАННЯ – ризик, який перебуває на відповідальності самого страхувальника.

СЛП – страховий документ, що використовується для попереднього розміщення ризику.

СПВСТРАХУВАННЯ – страхування, при якому один і той самий ризик у певних частках страхують два або більше страховики, видаючи при цьому спільний або окремі поліси відповідно до суми, що становить частку кожного страховика.

СТРАХОВА ВАРТІСТЬ – вартість, що її встановлює страхувальник, оцінюючи об'єкт страхування.

СТРАХОВА ВИПЛАТА – грошова виплата в межах страхової суми, яку страховик відповідно до умов договору страхування зобов'язаний виплатити в разі настання страхового випадку, а також сума, що виплачується за особистим страхуванням..

СТРАХОВА КОМПАНІЯ – юридичне оформлена одиниця підприємницької діяльності у формі акціонерного, повного, командитного товариства чи товариства з повною відповідальністю, яка має ліцензію на право здійснення страхової діяльності.

СТРАХОВА ПРЕМІЯ (ВНЕСОК, ПЛАТІЖ) – плата страхувальника страховикові за те, що той зобов'язався відшкодувати страхувальникові у разі виникнення страхової події матеріальні збитки, завдані застрахованому майну, або виплатити страхову суму при настанні певних подій

СТРАХОВА СУМА – межа грошових зобов'язань страховика щодо компенсації завданих страховою подією збитків страхувальникові (застрахованому).

СТРАХОВЕ ВІДШКОДУВАННЯ – сума компенсації, що її виплачує страховик страхувальникові за збиток, спричинений застрахованому майну страховим випадком.

СТРАХОВИЙ АГЕНТ – довірена фізична або юридична особа, яка від імені і в межах наданих страховиком повноважень робить пропозиції страхувальникові щодо страхування ризиків, оформляє договори страхування (переважно з фізичними особами), інкасує страхову премію та виконує деякі інші операції з обслуговування договорів страхування.

СТРАХОВИЙ АКТ – документ, що складається за наслідками огляду застрахованого об'єкта, який постраждав від страхового випадку.

СТРАХОВИЙ ВИПАДОК – стихійне лихо, нещасний випадок або настання іншої події, при якій виникає зобов'язання страховика сплатити страхувальникові (застрахованому, вигодонабувачеві) страхове відшкодування або страхову суму.

СТРАХОВИЙ ЗАХИСТ – економічні, перерозподільні відносини, що складаються у процесі запобігання, подолання й відшкодування збитків, завданих конкретним об'єктам: матеріальним цінностям юридичних і фізичних осіб, життям і здоров'ю громадян тощо.

СТРАХОВИЙ ЗБИТОК – шкода, завдана страхувальникові внаслідок страхового випадку.

СТРАХОВИЙ НАГЛЯД – контроль за діяльністю суб'єктів страхового

бізнесу, що здійснюються спеціально уповноваженими на це державними органами.

СТРАХОВИЙ ПУЛ – добровільне об'єднання страхових компаній для спільного страхування певних ризиків.

СТРАХОВИЙ РИНОК – 1) економічний простір, в якому взаємодіють страхувальники (формуєть попит на страхові послуги), різноманітні за формами організації страхові компанії (страховики, котрі задовольняють попит на послуги), страхові посередники (агенти і брокери), а також організації страхової інфраструктури (об'єднання), асоціації (страховиків, консалтингові фірми, навчальні центри); 2) сфера грошових відносин, де об'єктом купівлі-продажу є специфічний товар – страхова послуга, формується попит і пропозиція на неї; 3) форма взаємозв'язку між учасниками страхових правовідносин (страхувальники, страховики та їх посередники).

СТРАХОВИЙ ФОНД – сукупність натуральних запасів і фінансових резервів суспільства, призначена для попередження, локалізації і відшкодування збитків, завданих стихійними лихами, нещасними випадками та іншими надзвичайними подіями.

СТРАХОВИК – фінансова установа, яка створена у формі акціонерного, повного, командитного товариства або товариства з додатковою відповідальністю, а в окремих випадках і державної організації, що має статус юридичної особи та володіє ліцензією на право здійснення страхової діяльності.

СТРАХОВІ ОПЕРАЦІЇ – сукупність видів діяльності страховика, безпосередньо пов'язаних зі здійсненням обов'язкового і добровільного страхування юридичних і фізичних осіб.

СТРАХОВІ РЕЗЕРВИ – система фондів страховика, утворюваних залежно від видів страхування з метою гарантії майбутніх страхових відшкодувань і виплат страхових сум.

СТРАХОВІ ТАРИФИ – ставки страхових платежів з одиниці страхової суми або об'єкта страхування за певний період.

СТРАХОВІ ФОНДИ – органи, які здійснюють керівництво та управління окремими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування, збирають та акумулюють страхові внески, контролюють використання коштів, забезпечують фінансування виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням та здійснюють інші функції згідно із затвердженими статутами (положеннями).

СТРАХУВАЛЬНИК – юридична або дієздатна фізична особа, яка уклала договір на страхування, сплатила належні внески і має право в разі настання страхового випадку отримати відшкодування в межах застрахованої

відповідальності або страхової суми, обумовленої в полісі.

СТРАХУВАННЯ – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати громадянами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення цих фондів.

СУБРОГАЦІЯ – перехід до страховика на підставі відповідного акту права вимоги, яке страхувальник має щодо особи, винної у збитках.

СЮРВЕЙЄР – експерт, інспектор, агент страховика, який оглядає судна, вантажі та інше майно, що приймається на страхування.

Т

ТАБЛИЦЯ СМЕРТНОСТІ – форма подання статистичних даних, в якій містяться розрахункові показники, що характеризують смертність населення в різному віці і дожиття при переході від однієї вікової групи до іншої.

ТЕРМІН СТРАХУВАННЯ – період дії договору страхування.

ТЕХНІЧНІ РЕЗЕРВИ – сукупність обчислених за видами страхування резервів (незароблених премій, заявлених, але не виплачених збитків, збитків, які виникли, але не заявлені, катастроф, коливань збитковості).

ТОВАРИСТВО ВЗАЄМНОГО СТРАХУВАННЯ – форма організації страхування на основі створення страхових фондів шляхом пайової участі членів товариства.

У

УТРИМАННЯ ВЛАСНЕ – обґрунтований рівень страхової суми, в межах якої страховик залишає на своїй відповідальності долю страхових ризиків, а решту передає на перестраховання.

Ф

ФАКУЛЬТАТИВНЕ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ – метод перестраховання, при якому страховик не несе ніякої відповідальності перед перестраховиком за передання ризиків у перестраховання.

ФОНД СТРАХОВИХ ГАРАНТІЙ – фонд, який створений страховиками з метою додаткового забезпечення страхових зобов'язань.

ФРАНШИЗА – передбачена договором частина збитків, що в разі настання страхової події не відшкодовується страховиком

Х

ХОЛДІНГ – корпорація, страхова компанія, яка управляє і спрямовує діяльність інших підприємств шляхом придбання контрольних пакетів акцій,

зокрема страхових компаній.

Ц

ЦЕДЕНТ (ПЕРЕСТРАХУВАЛЬНИК) – страховик, що передає за плату частину прийнятого за договором зі страхувальником ризику на перестрашування іншому страховикові або професійному перестраховикові.

ЦЕНТРАЛІЗОВАНІ СТРАХОВІ РЕЗЕРВНІ ФОНДИ – створюються страховиками для забезпечення виконання окремих видів обов'язкового страхування.

ЦЕСІЯ – процес передання застрахованого ризику в перестрашування.

Ч

ЧАСТКОВИЙ ЗБИТОК – будь-який збиток у застрахованому майні, сума якого менша за страхову суму.

ЧАСТОТА СТРАХОВИХ ВИПАДКІВ – показник, що є елементом збитковості страхової суми.

Ш

ШОМАЖ – страхування втрати прибутку та інших фінансових втрат, зумовлених призупинкою виробництва внаслідок настання страхового випадку, наприклад повені, пожежі, осідання ґрунту.

Ю

ЮРИДИЧНІ ВИТРАТИ – витрати, що їх здійснює вантажовласник за згодою страховика в зв'язку з юридичними діями проти перевізника з приводу стягнення з нього збитку.

Рекомендована література

Основна література

1. Безугла В. О. Страхування: навч. посібник. К.: Центр навч. л-ри, 2008. 582 с.
2. Білоус Н.М. Страхові послуги: навч. посіб. Рівне: НУВГП, 2010. 109 с.
3. Внукова Н. М. Страхування: теорія та практика: Навчальний посібник - 2-ге видання, перероблене та доповнене. Харків: Бурун Книга, 2009. 656 с.
4. Воронков О. О. Конспект лекцій з курсу «Страхування». Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. 126 с.
5. Гаманкова О. О. Ринок страхових послуг України : теорія, методологія, практика : монографія. К. : КНЕУ, 2009. 283 с.
6. Говорушко Т.А. Страхові послуги: навч. посіб. Київ: ЦНЛ, 2011. 376 с.
7. Господарський кодекс України № 436 від 16. 01. 2003 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

8. Горбач Л.М. Страхування. Навчальний посібник. К.: "Кондор", 2010. 520 с.
9. Ермасов С.В. Страхование: учебник для бакалавров. 5-е изд., перераб и доп. М. Издательство Юрайт, 2017.
10. Директива 2009/138/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25.11.2009 р. про початок і ведення діяльності у сфері страхування і перестраховування (Solvency II). Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг URL: <http://nfp.gov.ua/content/direktiv-es.html>.
11. Долгошея Н.О. Страхування в запитаннях і відповідях: Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 318с.
12. Дьячкова Ю.М. Страхування: навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2008. 240с.
13. Кнейслер О.В. Страхування: навч. посіб. Тернопіль : «Економічна думка», 2008. 188 с.
14. Козьменко О.В. Новий вектор розвитку страхового ринку України : монографія. Суми : «Університетська книга», 2012. 315 с.
15. Кузьмін О.Є. Міжнародні страхові послуги: теоретико-прикладні засади: навч. посіб. Львів : Видавництво національного університету «Львівська політехніка», 2009. 200 с.
16. Мних М.В. Страхування в Україні: сучасна теорія і практика: Підручник. К.: Знання України, 2006. 284с.
17. Писаренко К.В. Регулирование страховой деятельности: учебник и практикум для бакалаврата и магистратуры. М. Издательство Юрайт, 2018.
18. Пічугіна Ю.В. Страхування: конспект лекцій. URL: http://liber.onu.edu.ua/metodichki/epf/konspekt_lekc_strahuv_2018.pdf
19. Положення про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг : Указ Президента України від 23.11.2011 № 1070/2011: URL <http://nfp.gov.ua/content/polozhennya-pro-nackomfinposlug.html>
20. Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 р. № 514-І. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
21. Про затвердження Положення про обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті: Постанова Кабінету Міністрів України № 959 від 14. 08. 1996 р. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-96-p>
22. Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування цивільної відповідальності громадян України, що мають у власності чи іншому законному володінні зброю, за шкоду, яка може бути заподіяна третій особі або її майну внаслідок володіння, зберігання чи використання цієї зброї: Постанова Кабінету Міністрів України № 402 від 29.03.2002 р. URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/KP020402.html.
23. Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування відповідальності власників собак за шкоду, яка може бути

- заподіяна третім особам: Постанова Кабінету Міністрів України № 944 від 09. 07. 2002 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/944-2002-п>.
24. Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування цивільної відповідальності суб'єктів господарювання за шкоду, яка може бути заподіяна пожежами та аваріями на об'єктах підвищеної небезпеки, включаючи пожежовибухонебезпечні об'єкти та об'єкти, господарська діяльність на яких може призвести до аварій екологічного і санітарно-епідеміологічного характеру: Постанова Кабінету Міністрів України № 1788 від 16. 11. 2002 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1788-2002-п>.
 25. Про затвердження Положення про обов'язкові критерії та нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика: Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг №850 від 07.06.2018 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-18>
 26. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України № 1961 – IV від 01.07.2004 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1961-15/print1435734407637863>.
 27. Про страхування: Закон України № 85/96 – ВР від 07. 03. 1996 р. з останніми змінами і доп. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>.
 28. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України № 2664-III від 12.07.2001 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.
 29. Степанова Т.В. Основи страхування в Україні: курс лекцій. К.: Бурун Книга, 2010. 108 с.
 30. Страхові послуги: підручник. У 2 ч. Ч. 2 / За ред. В.Д. Базилевича К.: Логос, 2014. – 544 с.
 31. Страхування : підручник / Горбач Л. М., Кадебська Е. В. К.: Кондор-Видавництво, 2016. 544 с.
 32. Страхування: навч. посібник / І.В. Фисун, Г. М. Ярова. К.: Центр учбової літератури, 2011. 232 с.
 33. Страхувий і перестраховий ринки в епоху глобалізації : монографія / О. Козьменко, С. Козьменко, Т. Васильєва та ін. Суми : Університетська книга, 2011. 388 с.

Додаткова література

34. Автомобільне страхування в системі безпеки дорожнього руху : Кол. моногр. / Наук. ред. та кер. кол. авт. канд. екон. наук О. М. Залетов. К.: Міжнародна агенція „BeeZone”, 2012. 509 с.
35. Александрова Г. М. Аналіз сучасного стану особистого страхування в Україні. Молодий вчений. 2016. № 3 (30). С. 8–11

36. Баранов А. Сутність і напрями інвестиційної діяльності страхових компаній. Фінанси України. 2015. № 2. С. 83–97.
37. Бойчук Р. Основні засади правового регулювання інвестиційної діяльності в ЄС. Право та інноваційне суспільство. 2015. № 2 (5). С. 22–31.
38. Братюк В. П. Перестраховання в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 10. С. 144–147.
39. Братюк В. П. Особливості сучасної практики страхування майна в Україні. Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. 2016. Вип. 3. Т. 21. С. 48–51.
40. Галасюк О. В. Специфіка механізму формування попиту на страхові послуги на страховому ринку України. Наука й економіка. 2013. Вип. 3. С. 133-136.
41. Гнатенко О. А. Конкурентоспроможність страхової послуги та формування управлінського рішення щодо її підвищення. Агроінком. 2013. № 4-6. С. 69-72.
42. Говорушко Т. Проблемні питання реалізації в Україні директиви ЄС Solvency II. Агросвіт. 2014. № 2. С. 20–24.
43. Гусак А. С. Перестраховання та його роль у підвищенні корпоративної відповідальності страхового бізнесу. Економічний аналіз : зб. наук. праць. Тернопіль : “Економічна думка”, 2015. Том 19. № 1. С. 178–183.
44. Дігтяренко С. М. Тенденції розвитку перестраховання в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 6. С. 76-80.
45. Журавка О.С. Страхова культура як один із чинників впливу на розвиток страхування. Ефективна економіка. 2015. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4102&p=3>.
46. Залєтов О. Державне регулювання інвестиційної діяльності страхових компаній в Україні. Вісник Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. Серія “Економіка”. 2016. № 3 (180). С. 25–32.
47. Комплексна програма розвитку фінансового сектора України до 2020 року : Постанова правління Національного банку України від 18.06.2015 р. № 391. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43352266>
48. Кулина Г. Інноваційні технології дистрибуції страхових продуктів. Світ фінансів. 2016. № 1. С. 215–226.
49. Корват О.В. Концептуалізація державного регулювання ринку страхових послуг. Ефективна економіка. 2015. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4310>
50. Лук’яненко І. Г. Сучасні тенденції функціонування та напрями реформування страхового ринку України. Економічний вісник університету. Серія: Економічні науки. 2015. № 27/1. С. 221–227.
51. Михальчишина Л. Г. Страхування відповідальності учасників ринку цінних паперів. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2016. № 4. С. 24–32.

52. Наливайко Д. В. Особливості здійснення та значення страхування майна у системі фінансових послуг. Молодий вчений. 2016. № 3 (30). С. 130–133.
53. Павленко О. П. Страхування ризиків фінансово-кредитних установ як домінуючого елементу ринку фінансових послуг. 2016. № 3 (30). С. 143–149.
54. Пономарьова О. Б. Особливості розвитку страхування в умовах поширення Інтернету. Молодий вчений. 2016. № 5 (32). С. 138–141.
55. Слободянюк О. В. Страховий ринок у категоріях інституціональних теорій. Економіка та держава. 2016. № 2. С. 61–64.
56. Слободянюк Н. О. Стан страхового ринку України на сучасному етапі, проблеми та перспективи його розвитку. Молодий вчений. 2016. № 5 (32). С. 166–170.
57. Сова О. Проблеми та перспективи розвитку страхового бізнесу в Україні. Наука й економіка. 2015 № 1 (37). С. 42–48.
58. Стратегія розвитку страхового ринку України на 2012-2021 роки. Асоціація «Українська федерація убезпечення». URL: http://ufu.org.ua/ua/about/activities/strategic_initiatives/5257.
59. Терованесов А. Науково-методологічні засади розвитку правовідносин медичного страхування. Право і суспільство. 2015. № 1. С. 50–56.
60. Фрич А. Напрями вдосконалення ринку особистого страхування в Україні. Економічний аналіз : зб. наук. праць. Тернопіль : “Економічна думка”, 2015. Том 21. № 1. С. 276–283.